

~~256~~
391 kaart
M30

DE OUDSTE
INVENTARIS DER OUDSTE
ACADEMISCHE ANATOMIE
IN NEDERLAND

DOOR

PROF. DR J. A. J. BARGE

HOOGLEERAAR AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT
LEIDEN

Verwijderd uit
Instituutcollectie

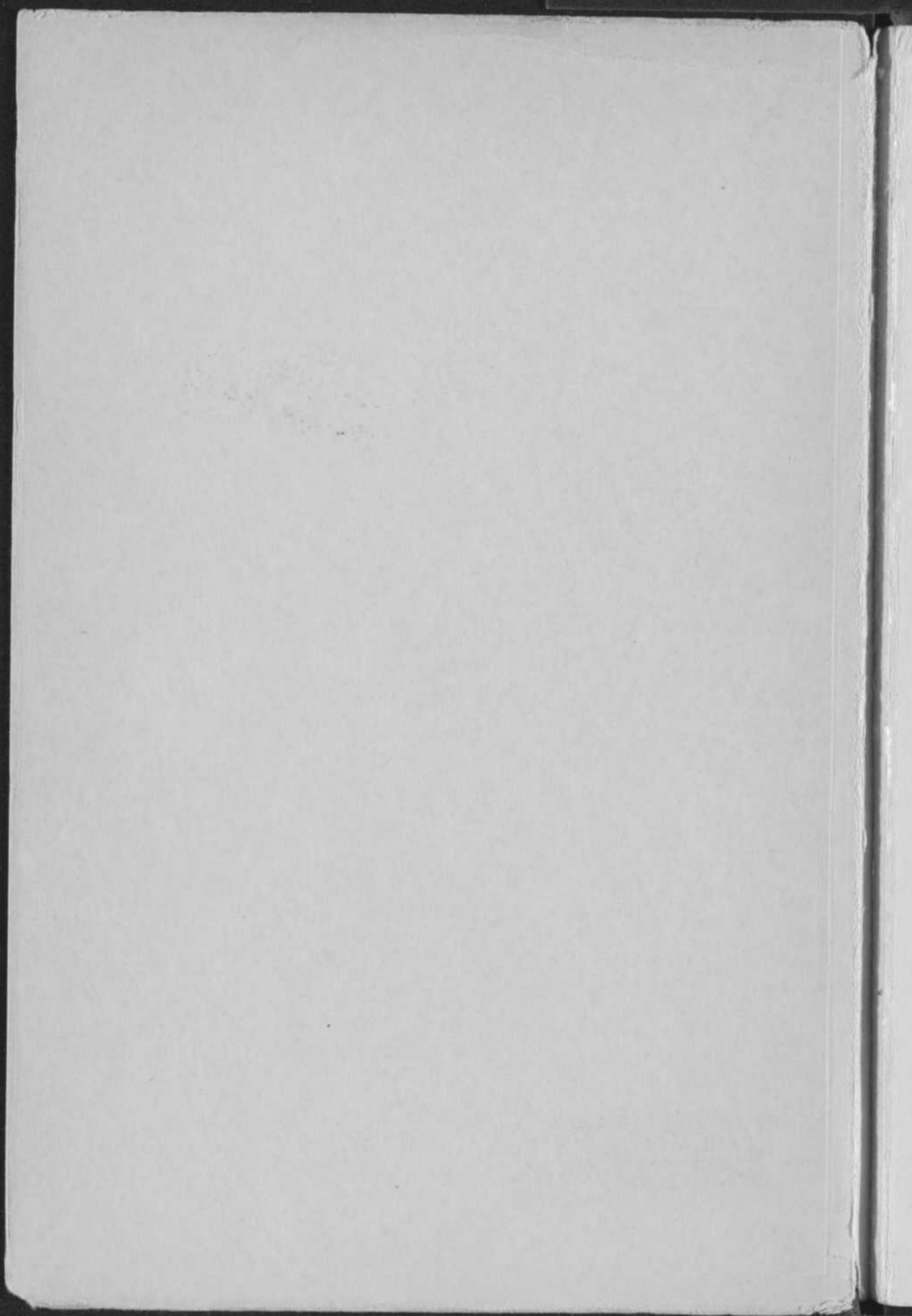

LEIDEN — AMSTERDAM

H. F. STENFERT KROESE'S UITGEVERS MIJ N.V.

RECHT
U. G. C.

Laboratorium voor
Embryologie en Histologie
en Microscopie
Universiteit Utrecht
Nic. Beets

M 30

DE OUDSTE INVENTARIS DER
OUDSTE ACADEMISCHE
ANATOMIE IN NEDERLAND

Laboratorium voor Histologie
en Microscopische Anatomie
ic. Brouwerstraat 22, Utrecht
Instituut voor de Geneeskunde
van de Universiteit van Utrecht

Faint, illegible text or markings, possibly a stamp or bleed-through from the reverse side of the page.

RIKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0414 9385

zeu

U. B. UTRECHT
ASU
179

inst...

DE OUDSTE
INVENTARIS DER OUDSTE
ACADEMISCHE ANATOMIE
IN NEDERLAND

DOOR

PROF. DR J. A. J. BARGE

HOOGLEERAAR AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT
LEIDEN

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

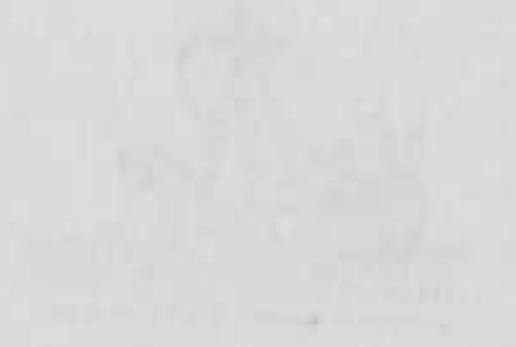
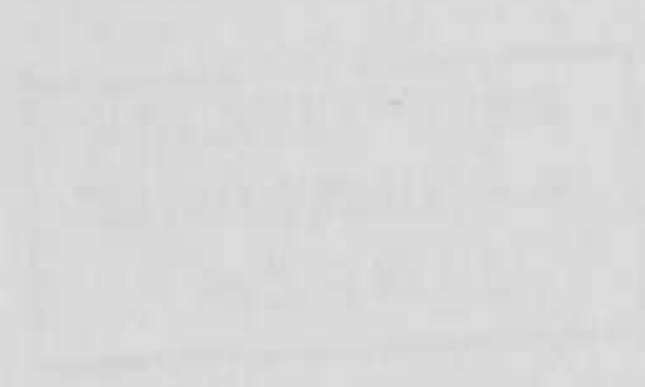
1934

LEIDEN — AMSTERDAM

H. E. STENFERT KROESE'S UITGEVERS MIJ N.V.

DE OUDHE
IN TENTARIS DE
ACADEMISCHE
IN VERBAND

DE OUDHE

DE OUDHE

DE OUDSTE INVENTARIS
DER OUDSTE ACADEMISCHE ANATOMIE
IN NEDERLAND

De vermaardheid, die „de Anatomiekamer binnen de stad Leiden” en de aldaar bewaarde rariteiten in den lande en daarbuiten bezeten hebben, is voldoende bekend. Voor burger en vreemdeling behoorden zij in de zeventiende en achttiende eeuw tot de bezienswaardigheden der stad en naar KROON (5) opmerkt werden zij dan ook door HALLER (4) en UFFENBACH (12) in hun Hollandsche reisbeschrijvingen vermeld. Duidelijker nog blijkt echter hare internationale vermaardheid uit het feit, dat de catalogus der verzameling in vier talen is verschenen (Nederlandsch, Latijn, Fransch en Engelsch) en tusschen de jaren 1671 en 1739 zeker veertien maal is gedrukt, o.a. het Nederlandsch exemplaar achtmaal, het Latijnsche driemaal, het Fransche tweemaal en het Engelsche éénmaal.

De laatst bekende druk dateert van 1739. Men zou geneigd kunnen zijn hieruit af te leiden, dat daarna de belangstelling voor de verzameling is verminderd, of dat de verzameling zelve in beteekenis achteruitging en zodoende minder aandacht trok. Het feit echter, dat na den dood van J. J. RAU in 1719 diens aan de Universiteit gelegateerde verzameling van goed geconserveerde praeparaten, door B. S. ALBINUS zorgvuldig beschreven en gecatalogiseerd (1) aan de verzameling werd toegevoegd, geeft ons een andere opvatting aangaande den vermoedelijken gang van zaken. De toevoeging immers van het legaat RAU beteekende voor de verzameling een groote verbetering, maar tevens een principieele wijziging van haar karakter. Tot dan toe bestond zij naar onze hedendaagsche waardeering uit een samenraapsel van zeer heterogene zaken, grootendeels tot de Anatomie in ver verwijderd, soms in geen enkel verband staande. Op een didactisch-wetenschappelijke ver-

zameling geleek het geheel zeker allerminst. Met de inlijving van het legaat RAU komt hierin verandering. Daarmee gaat dan de rariteitenkamer over tot het Anatomisch Kabinet, dat weliswaar in zijn vaak bizarre opstelling der voorwerpen wel offerde aan den tijdgeest, maar toch ontegenzeggelijk veel dichter staat bij onze hedendaagsche opvattingen aangaande een wetenschappelijke verzameling.

Voor RAU's opvolger, den fijnzinnigen BERNARD SIEGFRIED ALBINUS, die in het bijeenbrengen van een rijke collectie zorgvuldig bewerkte, vaak zeer subtiele praeparaten, zijn leermeester en voorganger nog overtrof en een zeer vruchtbaar en langdurig professoraat vervulde, zal waarschijnlijk de oude rariteitenverzameling weinig aantrekkelijks meer hebben bezeten en het laat zich goed denken, dat noch zijn persoonlijke aard, noch de aard van zijn wetenschappelijken arbeid ertoe hebben geleid een veelvuldig bezoek van weinig deskundige nieuwsgierigen aan de mogelijk allengs ook wat vervallende populaire verzameling aan te moedigen.

Aldus bezien kan het feit, dat na 1739 de „Catalogus van alle de principaalste rariteiten” niet meer herdrukt werd, gemakkelijk worden begrepen uit de mindere waardeering, die de toen met het beheer belaste hoogleeraar waarschijnlijk voor haren inventaris koesterde. De Anatomie verfijnde zich, de injectie en de conserveering der praeparaten maakte het bijeenbrengen eener verzameling van geheel anderen aard mogelijk en eigenlijk openbaart zich hiermede een eerste differentieering in het merkwaardig conglomeraat, waarvan de catalogi op naïeve wijze getuigen.

De systematische bewerking van het legaat RAU door B. S. ALBINUS (1) en de catalogiseering der aangekochte nalatenschap van dezen laatste door diens broeder F. B. ALBINUS (2) leggen den grondslag voor het later door de beide SANDIFORTS uitgegeven imposante „Museum Anatomicum”. Beide collecties hebben samen van meet af, naast de rariteitenverzameling, een zelfstandig karakter gehad; in het „Museum Anatomicum” der SANDIFORTS (10) wordt de oude primitieve verzameling nog wel vermeld, maar niet in haar geheel beschreven. Men leest bij ED. SANDIFORT: Museum Ana-

tomicum, Volumen primum, Introductio p. XIII.

„Ante RAUII quidem tempora, imo ab ipsis Theatri incunabulis, diversi generis praeparata Anatomica, animalia, aliaeque res ad Historiam naturalem pertinentes, ante cognitae Indias, nostra in Regione, ignotae, varia etiam artefacta, collecta et adservata fuerunt, multique Peregrinatores ex dissitis habitati Orbis regionibus redeuntes, rariora varii generis adtulerunt, Theatro Anatomico dicarunt, et hoc modo curiosorum, undique allectorum, oculis subjecerunt, ex quibus certe nominandi sunt Viri illustrissimi, DAVID LE LEU DE WILHEM, Principis et Curiae Brabantinae Consiliarius, ADRIANUS PAUW, Academiae Curator, JOH. BAPT. BARTOLOTTI, qui mumias, aliaeque, non uno nomine notatu digna dono dederunt, in hanc usque diem adservata non tantum, sed inscriptionibus, quibus propensus eorum in Academiam celebratur animus, ornata.

Verum quod attinet ad praeparata Anatomica, solitum tantummodo fuit eorum, qui a politico vel militari Magistratu morte erant puniti, et in Theatro dissecti ossa vel soluta, vel suis ligamentis adhuc cohaerentia, vel arte iterum nexa et composita, pelles, partesque alias siccatas, ante sine praeparatione idonea liquori immissas adservare, iisque Theatrum adornare; donec circa medium ferme praecedentis seculi Vir Illustrissimus LUDOVICUS DE BILS, Dominus in Coppensdamme, Bonen etc., Urbis atque Territorii Ardenburgici Praetor, varia, eaque pro illo tempore egregia, singulari arte facta et a corruptione asservata, praeparata Anatomica, et bene multa diversorum animalium sceleta, Theatro dono dederit, tanti splendoris, tantaeque utilitatis visa, ut Anatomes eo tempore Professor, JOANNES VAN HORNE, necessarium duxerit, attestazione, lignae tabulae inscripta qua arma Donatoris ejusque familiae etiam depicta sunt, doctissimi Viri benevolentiam oblivioni eripere.

Pleraque vero haec, ut fieri solet, temporis lapsu corrupta, magis minusve destructa, ad annum 1771 fuere adservata, et vix amplius Curiosorum oculos alexissent, nisi eodem loco etiam fuisset deposita Supellex Anatomica, quam RAUIUS Academiae nostrae legavit, ut, sub auspicio Facultatis Medi-

cae, in Theatro Anatomico adservaretur. Quum vero anno, quem dixi, Thesaurus Anatomicus Albinianus per totum orbem celebratissimus, ab Illustrissimis Academiae Curatoribus, Urbisque Consilibus Amplissimis, publice magno quidem, sed pro dignitate rei satis salubri, pretio coëmissent, Ipsis etiam visum, rejicere cuncta, quae vel plane corrupta, vel nullius prorsus utilitatis, comptiori huic seculo minus accommodata essent, sicque totum Theatrum renovatum, pulchrius, nitidius, redditum est."

Hieruit blijkt, dat na den aankoop der verzameling van B. S. ALBINUS in 1771 een grondige opruiming onder de voorhanden rariteiten heeft plaats gehad. Dat de waardeering voor het weinige, dat nog behouden bleef, niet bijster groot was, blijkt nog uit de volgende uitlating van ED. SANDIFORT, *Museum Anatomicum, Volumen primum, p. 309 Varia*:

„Octava hac, eaque ultima, Sectione ea continentur, quae in Museo Anatomico adsunt, nec tamen pertinent ad Supellectiles separatim ut adservatas, sic etiam descriptas, RAUI, ALBINI, DOEVERENI, quae inter praeparata, proxime sequentibus sectionibus memorata, collocari et enumerari non poterunt. Numerus illorum non adeo magnus est, esset autem longe major, nisi diversi generis praeparata, olim in Theatris anatomicis adservari solita, sed spectatoribus potius horreum incutientia, quam utilia, temporis injuria maximam partem destructa, tunc quando Theatrum renovatum est, fuissent rejecta; longe esset major, si utensilia, vestimenta, arma, antiquitates, urnas, varia arte facta ex dissitis etiam regionibus huc allata, et in Theatro adservata, speciatim enumerare, praeparata cuncta, quae N. XI. adesse dicuntur, sigillatim exponere, aut pisces, serpentes, insecta, vermes, aliaque, ad Historiam Naturalem pertinentia, et hic reposita, quando Museum Historiae Naturalis, quo nostra Academia hoc tempore gloriatur, nondum erat constructum describere omnia vellem."

Tasten wij over haar definitieven ondergang in het duister, er valt evenmin overvloedig licht op haar ontstaan. Met name weet ik geen zeker antwoord op de vraag, of haar ontstaan

Exhibitiō vñ fol^o 23

Inuentaris der Anatomie
Begonnen anno 1620, Aug. 8,
bi Ottone Heurnio, der
Medicinen, Anatomie, en
Chirurgie, Professore Ordinario

Fig. 1. Titelblad van den door *O. Heurnius* opgemaakten inventaris.

Sceletta, ofte Risten: ende:
diversche beenderen.

Van Menschelyc.

1. Is de rijpste bey bey meerkey bey 15 iardy.
2. Is bey bey holdbarste bron ghemeynt Nycor Gannckely, tot
vortey ay saer fundit diepdy ghabberst anno 1599.
3. Is bey bey manne, bey ider met bey verendel in de gant, bey bey
4. Lange grolandte stoch bey d'eerste horid; ende hys op de
5. Unandels grolandte dierdy stoch bey d'eerste vortey int vortey, ende
6. Is bey bey manne, bey ider met bey verendel in de gant, bey bey
7. Is bey bey manne, bey ider met bey verendel in de gant, bey bey

† Dat stoc ook bey met
de gant in de
gant, dat gant bey
de gant bey manne
vortey int vortey
vortey int vortey
vortey int vortey
vortey int vortey

Nota dat bey de vortey vortey is de vortey
vortey vortey grolandte vortey in de vortey
de vortey vortey.

Fig. 2. Eerste bladzijde van den door O. Heurnius opgemaakten inventaris

samenvalt met de stichting der Leidsche Academie, eventueel met de stichting van den Leidschen zetel voor Anatomie in 1589, of dat de verzameling zich verder heeft ontwikkeld uit een mogelijk reeds vóór de stichting der Academie bestaande collectie van het Leidsche Chirurugijsngilde.

Heel waarschijnlijk is dit laatste niet, want genoemd gilde is na de stichting der Academie in volkomen zelfstandigheid blijven bestaan en zal, als zij een eigen verzameling in dien tijd reeds heeft bezeten, ongetwijfeld deze niet hebben afgestaan, daar de Chirurugijsnsopleiding buiten het Academisch verband bleef.

Vermoedelijk dateeren de rariteiten, in de Anatomiekamer te Leiden bewaard, als verzameling uit de periode, onmiddellijk na de stichting der Academie en werd zij door de eerste Anatonen ondernomen. Wij kunnen dit met groote waarschijnlijkheid afleiden uit hetgeen PAAUW (9) in 1601 in de inleiding tot zijn Ichnographia van den hortus tot de Curatoren zegt. Hij prijst daar de Magnifici, Nobiles, Amplissimi viri voor al hetgeen zij ten behoeve der in de geneeskunde studeerenden doen, o.a. voor de inrichting van het Theatrum Anatomicum „non solum aptissimum sed etiam sumptuosum, magnificum, hominum variarumque bestiarum σκελετοῖς decoratum, aliisque insuper ornamentis et donariis instructissimum.” In margine vermeldt hij de namen der dieren, waarvan de skeletten het Theatrum sieren, alsook de overige voorwerpen daar aanwezig. Zooals wij later zullen zien, komen deze, in 1601 reeds voorhanden skeletten en voorwerpen, alle in den catalogus der rariteitenverzameling voor.

KROON houdt in zijn dissertatie (5) den eersten druk van 1671 nog voor den oudst bekende catalogus. Weliswaar is hij bekend met het feit, dat in het jaar 1620 Curatoren aan O. HEURNIUS hebben opgedragen een catalogus samen te stellen van alle boeken, instrumenten en skeletten in de Anatomie aanwezig, en dat deze catalogus ook inderdaad is tot stand gekomen, maar uit de omstandigheid, dat de bedoelde catalogus niet meer in het archief van Curatoren te vinden is, leidt hij ten onrechte af, dat zij verloren zou zijn.

Immers bij zijn bewerking van de bronnen tot de geschiedenis

der Leidsche Universiteit heeft MOLHUYSEN (6, II pag. 93) het door O. HEURNIUS aan Curatoren ingeleverde manuscript teruggevonden. In het tweede deel der „Bronnen tot de Geschiedenis der Leidsche Universiteit" verwijst hij voor genoemd manuscript naar zijn inventaris van de archieven der Rijksuniversiteit No. 29.

Inderdaad heb ik onder dit nummer den inventaris in de handschriftenverzameling der Leidsche Universiteitsbibliotheek aangetroffen, tezamen met eenige latere aanvullingen van den inventaris, eveneens in manuscript.

Aangezien dit manuscript (Fig. 1 en 2) ongeveer 50 jaar ouder is dan de oudst bekende druk van den catalogus van alle de principaalste rariteiten is het de moeite waard het te publiceeren, zulks te meer waar het manuscript aanzienlijk meer bevat dan alleen een catalogus der voorhanden rariteiten. Het manuscript is nl. door HEURNIUS vervaardigd in opdracht van Curatoren. De resoluties van Curatoren van 9 November 1619 vermelden, dat „is goet gevonden dat de Praefectus Bibliothecae noch de Professor Anatomicus van nu voorts-aen geen boucken zal mogen copen tot laste van de Univ., dan met voorgaende kennisse van de H.C. en de B." In de resoluties van Mei 8-9 wordt dit besluit herhaald. C. en B. gelasten HEURNIUS voortaan geen instrumenten meer te koo- pen zonder hun voorweten en zij dragen hem op een catalogus te maken van alle boeken, instrumenten en skeletten op de Anatomie.

HEURNIUS heeft zich uiterst zorgvuldig, in onze oogen zelfs niet zonder eenigen omslag, van deze opdracht gekweten en op 7 Februari 1623 bij Curateurs en Burgemeesteren een inventaris ingeleverd, zóó volledig, dat wij ons hieruit een gaaf beeld kunnen vormen van al hetgeen de Leidsche Anatomie in het begin der 17e eeuw bevatte aan Anatomische praeparaten en rariteiten, aan instrumenten en boeken, aan meubilair en huisraad en ornament.

De ruimte, waarin dit alles werd bewaard, is niet groot geweest. Wij weten dat de Falie-Bagynkerk (zie Fig. 3), die althans wat de buitenmuren betreft, nog altijd overeind staat en bij de Universiteitsbibliotheek in gebruik is (zij meet on-

Fig. 3. De Faliede Bagijnenkerk, waarin de Anatomie van 1577 tot 1820 gehuisvest was.

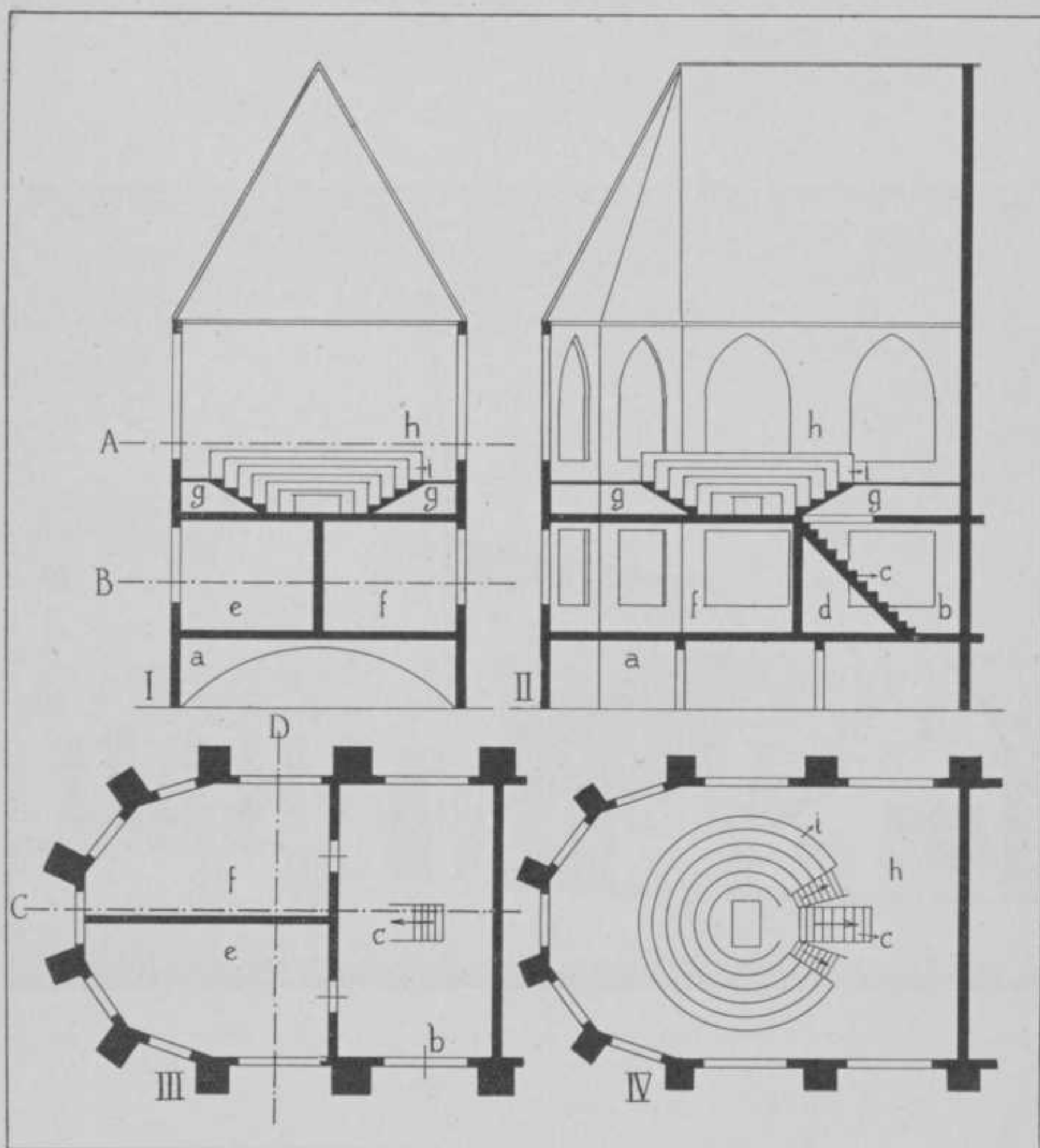

Fig. 4. Proeve van reconstructie der Anatomie, zooals deze ten tijde van *O. Heurnius* moet geweest zijn.

a = kelderruimte; b = ingang; c = trap; d = spinneken onder de trap; e en f = de beide camerkens; g = in theatro anatomico onder; h = in theatro anatomico boven.

geveer 25 M. lengte bij 10 M. breedte), destijds door een zwaren muur in twee afdeelingen werd verdeeld. Het oostelijk deel, de koorzijde der kerk dus, herbergde de Anatomie, het westelijke deel de bibliotheek, terwijl een zoldering over de geheele lengte de beide helften in twee verdiepingen verdeelde. Het gedeelte voor de bibliotheek bestemd, was grooter dan het aan de Anatomie toegewezen deel. De scheidingsmuur stond niet in het midden van de lengte. De bestaande afbeeldingen der bibliotheekzaal (o.a. ORLERS (8)) vertoonen aan weerszijden vier vensters. Behalve de apsis had de kerk in haar geheel ter weerszijden zes vensters, zoodat de Anatomie er aan weerszijden twee had en bovendien de koorvensters. Veel meer dan 10 M. lengte en 10 M. breedte kan de ruimte voor de geheele Anatomie derhalve niet hebben bezeten.

Hoe deze ruimte was ingedeeld kunnen wij afleiden, deels uit eenige gegevens aangaande den bouw, deels uit eenige bestaande afbeeldingen en voor het overige deel uit den door HEURNIUS opgemaakten inventaris (Zie Fig. 4).

Dat zij een kelderverdieping, een beganegrond en een bovenverdieping heeft bezeten, blijkt ons uit het dagboek van JAN VAN HOUT, die pag. 190 een soort bestekbeschrijving geeft van den te bouwen scheidsmuur, vergezeld van een schematische teekening. Wij lezen daar o.a.: „Om de Bibliothecque te maken in de oude Academie 't welck de falibagijnen Kerc es geweest, ende achter in den huysde te maecken locum anatomicum de welcke geraede es te comen 7 voeten boven de vloer om daeronder eenighe onruymte te bergen...” Van deze kelderruimte is ook sprake in den inventaris van HEURNIUS en hij beschrijft de voorwerpen, die er geborgen zijn. Dezelfde bestekbeschrijving bij JAN VAN HOUT leert ons, dat er door de kerk een zoldering is gelegd, die de vloer werd voor de bibliotheek. De bestaande afdeelingen der Falibagijnkerk na de verbouwing doen duidelijk zien, dat deze zoldering ook de ruimte van de Anatomie in twee verdiepingen verdeelde, hetgeen hieruit blijkt, dat ook in het oostelijk deel der kerk de hooge ramen in tweeën zijn gedeeld.

De bovenste verdieping werd ingericht tot *Theatrum Ana-*

tomicum. Ten aanzien van den aard dezer inrichting stemmen de bestaande afbeeldingen niet overeen. De bekende prent naar DE GHEYN (Fig. 5), die een sectie van PAAUW verbeeldt en in PAAUW's „Primitiae anatomicae de humani corporis ossibus” van 1615 voorkomt, vertoont duidelijk maar twee balustrades, terwijl op de gravure van Woudanus (Fig. 6), die volgens Kroon een demonstratie door Heurnius afbeeldt,¹⁾ niet minder dan zes dergelijke balustrades zijn afgebeeld. Er heeft dus vermoedelijk in de tusschenliggende periode een aanzienlijke uitbreiding van de toeschouwersruimte in het Theatrum plaats gehad. Het is mij niet gelukt in de resoluties van Curatoren of in de Acta Senatus iets daarover te vinden. Bovendien vertoonen de beide prenten het Theatrum van verschillende zijden. Op de prent naar DE GHEYN ziet men, getuige de beide vensters op den achtergrond, waarschijnlijk naar het Oosten, al moet men toegeven, dat de uitbocht van de apsis der kerk niet is aangegeven. Op de prent van Woudanus ziet men naar het Westen en kijkt dus tegen den blinden muur, die de Anatomie van de Bibliotheek scheidt. De structuur van het Theatrum doet daar een bovenste en een onderste deel onderscheiden. De zes bijna cirkelvormige balustrades loopen amphitheatersgewijze naar boven. De bovenste staat ongeveer 12 treden hoog en achter deze bovenste balustrade bevindt zich een tot den muur doorlopende vloer. Onder deze vloer ligt dan de zoogenaamde omgang, waarin men om het opgebouwde Theatrum heen kan loopen. Het is waarschijnlijk op deze beide ruimten, dat Heurnius doelt in zijn inventaris, wanneer hij spreekt van: „In Theatro Anatomico boven” en „In Theatro Anatomico onder”. De gewasschen teekening van W. Buytenwegh (Fig. 7), zich bevindend in het Museum Boymans te Rotterdam, stemt zeer goed met de afbeelding naar Woudanus overeen. Wij zien

¹⁾ Dat de prent naar *Woudanus* een sectie van *Heurnius* zou voorstellen, lijkt mij zeer onwaarschijnlijk. *Heurnius* toch, werd pas tot Prof. Anatomiae benoemd na den dood van *Pauw* in 1617, terwijl volgens *Wurzbach*, *Woudanus* reeds in 1615 overleed. Bovendien lijkt de demonstreerende Anatoom op de prent van *Woudanus* allerminst op het portret van *O. Heurnius*, dat in de *Athenae Batavae* van *Meursius*, 1625 staat afgebeeld. Daar het evenmin eenige gelijkenis vertoont met het bekende portret van *Pauw*, moeten wij aannemen, dat de decoratieve figuur bij *Woudanus* een fantaisie van den artiest is.

Fig. 5. Prent van *de Gheyn*, verbeeldende een demonstratie van *Pieter Pauw* in het Leidsch Theatrum Anatomicum.

Fig. 6. Prent van *Woudanus*, verbeeldende een demonstratie in het Leidsch Theatrum Anatomicum.

hierop naar het Oosten en vinden dienovereenkomstig de apsisramen duidelijk aangegeven, terwijl op den voorgrond de beide trappen zichtbaar zijn, die naar de verschillende balustrades van het Amphitheater voeren. In tegenstelling met de prent naar Woudanus, zien we bij Buytenwegh, dat de skeletten alle van de balustrades zijn verwijderd. Dit is meer overeenkomstig de werkelijkheid, want het is bekend, dat bij gelegenheid van een openbare sectie de talrijke skeletten, die het uitzicht belemmerden, werden weggenomen.

Om zich van de benedenverdieping een voorstelling te kunnen maken, moet men in het oog houden, dat Heurnius in zijn inventaris spreekt van twee camerkens, den inganck, de trap en het spinneken onder de trap. Hoe de onderlinge plaatselijke verhouding van deze ruimte is geweest, laat zich slechts veronderstellen. Vermoedelijk heeft de trap, die naar het Theatrum Anatomicum voerde, zóó gestaan, dat zij boven uitkwam tusschen de beide trappen, die tot de verschillende balustrades toegang geven. Op de prent van Woudanus kijkt men te dier plaatse in een donkere ruimte, terwijl de prent van De Gheyn op den voorgrond eenige treden vertoont, die tot den vloer van het Theatrum opgaan. In dit opzicht stemmen dus de beide afbeeldingen overeen. Gaat men van dit gegeven uit, dan is het redelijk aan te nemen, dat ongeveer ter plaatse, waar de bovenste trede van deze trap den vloer van het Theatrum bereikt, een muur heeft gestaan, evenwijdig aan den grooten scheidsmuur tusschen Anatomie en Bibliotheek. Door dezen muur werd dan de benedenverdieping verdeeld in twee deelen: het oostelijke deel in de ronding der apsis, het westelijke deel, grenzend aan den grooten scheidsmuur ten opzichte der Bibliotheek. Deze muur kan hebben gestaan tusschen het vijfde en zesde raam der kerk, maar ook op de grens van het schip en de apsis. Het eerste geval lijkt waarschijnlijker. Vermoedelijk toch zullen de beide camerkens, waarvan Heurnius spreekt, zoowel met het oog op de betere verlichting, als in verband met het feit, dat de afbeeldingen der Falibagijnkerk den ingang tot de Anatomie aangeven onder het vijfde raam der kerk, aan de zijde der apsis hebben gelegen, door een volgens den middellijn der

kerk loopend tusschenmuurtje van elkander gescheiden. Gezien den uitgebreiden inventaris, die HEURNIUS voor de beide camerens beschrijft, kunnen zij niet zoo heel klein zijn geweest, dat wil zeggen samen grooter dan het apsisgedeelte der kerk.

Wanneer wij, na deze oriëntering in het gebouw onze aandacht wijden aan den inventaris, dan ontkomen wij niet aan den indruk hier te doen te hebben met een geheel van wel zeer bizarre samenstelling. Dat men later de voor het publiek toegankelijke collectie een rariteitenverzameling heeft genoemd en dat het openingssonnet in den gedrukten catalogus van 1671 aanvangt met deze regels:

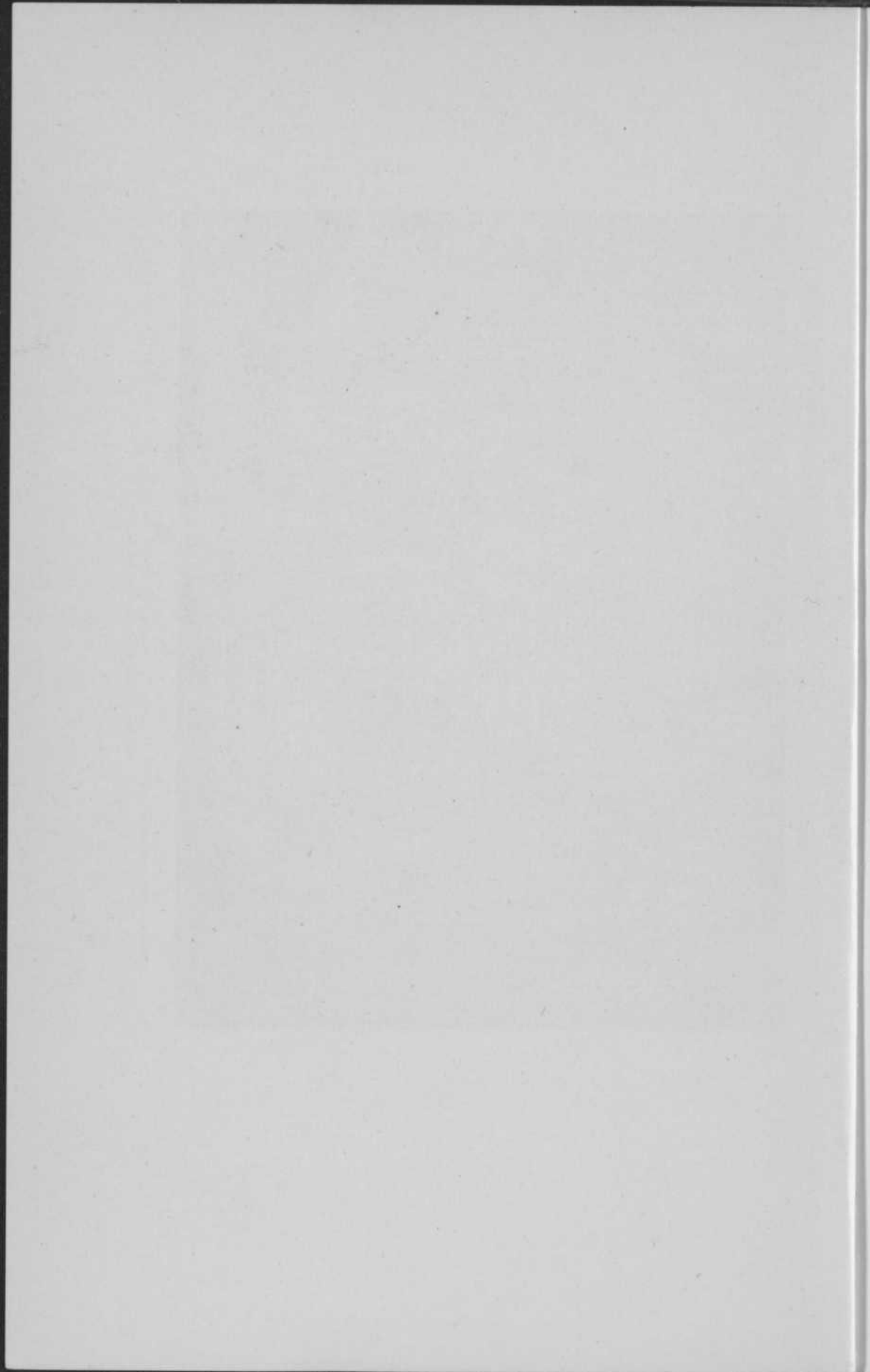
„O, Kijkers! die bij 't oog van deze Wonderheden
Uyt 's levens aard, en konst wel eer ons voortgebracht,”

is wel een bevestiging der waarheid, dat de verwondering een elementair voorstadium is van alle kennen en begrijpen. Hetgeen ons echter op een afstand van vele eeuwen „wonder” lijkt, is niet zoo zeer de aard van ieder voorwerp dezer verzameling afzonderlijk als wel het samenbrengen van zoo verscheidene zaken bij elkaar. Veel toelichting vraagt dit niet. Men behoeft den inventaris slechts door te lezen om tot deze slotsom te komen. Niet weinig wordt onze indruk van een zot geheel versterkt door de primitieve beschrijving en de naïeve omslachtigheid, waarmede menige toelichting gegeven wordt.

Dat wij ons toch weerhouden deze eerste proeve van Academische Museumvorming aan den opkomenden lachlust prijs te geven, vindt zijn grond in het bewustzijn, dat wij hier staan tegenover de jonge kiem, waaruit veel, dat tot gerechten roem der Leidsche Academie gestrekt heeft en ten deele nog strekt, zich heeft ontwikkeld. Meer dan eenige andere onzer Vaderlandsche Universiteiten, is de Leidsche als omgeven door een krans van goeddeels rijke verzamelingen op velerhand gebied. Het moge waar zijn, dat de 19e eeuw den band tusschen deze verzamelingen en de Academie in administratief opzicht niet heeft bevestigd en er zodoende, wat men in Vlaanderen noemt „bestuurlijke scheiding” bestaat, geestelijk is toch deze band onmiskenbaar.

Fig. 7. Gewasschen teekening van *W. Buytenwegh* (Museum *Boymans*) verbeeldend een demonstratie van *Pieter Pauw* in het Leidsch Theatrum Anatomicum.

Het is natuurlijk te veel gezegd, als men beweert, dat de bestaande verzamelingen en musea zich uit de oude rariteitenverzameling hebben gedifferentieerd. Dat er geestelijke en soms zelfs aantoonbare stoffelijke verwantschap bestaat, kan echter zonder moeite worden staande gehouden. Dit wordt onmiddellijk duidelijk, als men den inventaris systematisch, naar den aard der bijeengebrachte voorwerpen, herziet.

Ongedwongen laat zich dan een indeeling ontwerpen:

1. Anatomica:
    Praeparaten,
    Instrumenten,
    Boeken en Prenten.
2. Pathologica.
3. Zoologica.
4. Botanica.
5. Archaeologica.
6. Ethnographica.
7. Meubels en gebruiksvoorwerpen.
8. Ornamenten.

De anatomische praeparatenverzameling bestaat vrijwel uitsluitend uit skeletten en fragmenten daarvan, alsmede uit eenige gelooide menschenhuiden en een paar levervaatpraeparaten. Duidelijk blijkt hieruit, hoe de techniek der conserveering van weeke deelen praktisch nog niet bestaat. De opstelling der skeletten, die in den inventaris zijn ingedeeld in *sceleta* van menschen, van beesten en vogelen, had blijkens de afbeelding van Woudanus niets methodisch. Menschen, beesten en vogelen staan in zeer grillige groepeeringswijze over de balustrades van het amphitheater verdeeld. Men ziet een paarderif, onder den man gereden door een menschelijk skelet en insgelijks een rundergeraamte bestegen door een ander skelet, waarvan men den schedel voor een schapebekkeneel heeft verwisseld. Voegt men daarbij, dat de meeste menschelijke skeletten in de hand, aan op verschillende wijze versierde en gekleurde stokken bevestigde vaandels dragen, waarop stichtelijke spreuken als „*memento mori*”, „*pulvis et umbra sumus*” enz. te lezen staan, dan is het wel

duidelijk, hoezeer de wetenschappelijke geest in deze omgeving door vele, op zichzelf niet verwerpelijke, doch hier te onpas opgeroepen suggesties wordt afgeleid. Voor het onderwijs werden deze skeletten in het *Theatrum* eigenlijk niet gebruikt. Zij stonden er voor sieraad. Het onderwijs in de Osteologie werd nl. niet gegeven in het *Theatrum Anatomicum*, dat voor onderwijsdoeleinden alleen werd benut, als er een openbare ontleding plaats had, die gelegenheid gaf tot het demonstreeren der weeke deelen. De Osteologie werd altijd in de wintermaanden gedoceerd in het Auditorium Medicum van het Academiegebouw (de tegenwoordige Senaatskamer).

De pathologische praeparaten zijn betrekkelijk gering in aantal. Voornamelijk zijn het misvormde en ziekelijk ontaarde skeletdeelen, alsmede eenige nier- en blaassteenen. De omslachtige wijze, waarop deze laatste vaak zijn „gheaccomodeert”, past volkomen in de sfeer van het geheel (zie de zeven steenen „uyt de Blase ghesneden van den voortreffelijken en wijtberoemden D. Joannes Heurnius”, den vader van Otto).

Ook de verzameling Zoölogica bevat niet dan zeer elementaire zaken. De skeletten worden in den inventaris onderscheiden in die van beesten en van vogelen. Gelijk reeds werd opgemerkt staan zij verspreid en geheel onsystematisch gerangschikt opgesteld, ten deele versierd met vergulde hoorns en pooten, bekken en klauwen, terwijl hier en daar in het gebouw nog walvischbeenderen, schedels van nijlpaard, olifant en neushoorn, herten, schapen en geiten aan den wand zijn bevestigd. Tezamen met eenige huiden, al dan niet opgezet (ghevolt met hoi) maken zij het geheel der dierkundige verzameling uit.

De voorwerpen van plantkundigen aard zijn overwegend zaden en vruchten. De waarschijnlijkheid is groot, dat zij voor een goed deel van CLUSIUS afkomstig zijn.

Dr. F. W. T. HUNGER was zoo vriendelijk voor mij te trach-

ten de vaak gebrekkige gegevens van HEURNIUS met de beschrijvingen in de werken van CLUSIUS te vergelijken en zoodoende een en ander te identificeeren. Voor zoover hem dit gelukt is, heb ik het in den hierachter afgedrukten catalogus van HEURNIUS met een voetnoot aangegeven.

Omvangrijker is de verzameling der voorwerpen van archaeologischen aard, althans voor dien tijd. In het bijzonder treft het aantal uit Egypte afkomstige zaken, hoofdzakelijk bezorgd door DAVID DE WILHEM.

Naast een tweetal volledige mummies en verschillende mummie-fragmenten, die in den inventaris uitvoerig beschreven staan, treft men er tal van zaken, die tot de mummies in eenig verband staan. Zoo zijn er specimina van het lijnwaad, waarmede de mummies omwonden en van aromatische stoffen, waarmede zij gebalsemd werden. Verder tal van beeldjes, vermoedelijk mede uit de grafkelders afkomstig, alsook gebruiksvoorwerpen uit de Egyptische samenleving, van welke zonderlinge — in onzen jongsten tijd wellicht weer beter verstande — gewoonten het „depilatorium quo ibi foeminae utuntur ad palpebras et pudenda a pilis mundanda” merkwaardig getuigt.

Interessant is zonder twijfel het feit, dat van deze archaeologica uit de oude verzameling der Anatomie nog een aantal voorwerpen in het huidige Rijksmuseum van Oudheden voorhanden zijn, hetgeen de stoffelijke continuïteit der ongedifferentieerde en gedifferentieerde verzameling bevestigt. De conservator van dit Museum Dr. W. D. VAN WIJNGAARDEN, was zoo vriendelijk mij bij het naspeuren van een en ander behulpzaam te zijn. Uit de Archieven van het Museum blijkt, dat in het jaar 1821 een aantal zaken uit het Kabinet van Anatomie en Rariteiten naar het Museum van Oudheden is overgegaan.

Men leest nl. in bedoeld Archief het volgende:

1821. Zomer

Overgenomen van het gewezen *Kabinet van Anatomie en Rariteiten* (thans *Kabinet van Anatomie* der Hoogeschool) in den zomer des jaars 1821.

aldus geredigeerd 7 Maart 1824 met vergelijking van den gedrukten catalogus der Anatomie van 1706 4°. ¹⁾

Gemerkt A.r.

1. Dertien Aegyptische Kleine Godenbeeldjes zoo van porcelein als van hout.	Catal Anat Publ 1706 4°. p.g. F. no. 1 Effigies lignae mitratis Osiridis, vetustate corrosa. No. 2. Icuncula Isidis Horum lactantis. p. 10 F. no. 4. Lapidae idolatrae ex Aegypto. don. D. de Wilhem. p. 10 H. No. 2 Duae lapid. imagunculae idolorum. don. ejusdem.
2. Steenen canopus versierd met hieroglyphen, waarin balsem voor of brokken van eene mummie.	p. 8 D. no. 1 Urna Aegyptica in qua reconditus abortus. don. D. de Wilhem
3. Houten beeldje in den vorm eener mummie, waarbinnen eenig gemummificeerd voorwerp, veelligt eene Ibis, slang, deel van een mensche-lijk ligchaam of dergelijke.	p. 10. G. no. 5 Cista lignea Aegyptica extrinsecus Isidem referens ceu mandatam cor conditum Magnatus Aegyptii. don. D. de Wilhem
4. d°. d°, doch niet hol.	
5. koperen beeldjes des overvloeds.	p. 12 L. no. 52 Icon duae Fortunae. don. Ghysii

¹⁾ Het is te betwijfelen, of het jaartal 1706 juist is. Vooreerst is mij geen latijnsch exemplaar van den Catalogus der Anatomie uit dat jaar bekend, maar bovendien stemmen de pagineering en de overige verwijzingen naar den Catalogus, die hieronder volgt, volkomen overeen met den latijnschen Catalogus van 1726 (uit de Leidsche Universiteitsbibliotheek), waarin ten overvloede, bijna alle naar het Museum van Oudheden overgegene archaeologica met een potloodstreepje zijn gemerkt.

6. Twee bronzen lampen.	p. 7 A no. 13 Lampas sepulcri Rom. in qua lumen aeternum micuit. p. 11 L. no. 22 Lampas Rom. quae aeterno igne lucebat don. D. Ghysii p. 11 L. no. 23 Lampas Rom.
7. Schotel van Samische aarde. (terra sigillata)	p. 7 A. no. 14 Vasa quaedam fictilia Rom. don. D. Ghysii
8. Rom. urne gemerkt no. 11.	p. 11 L. no. 9 Urna feralis Roman. in qua cineres crematorum cadaverum condebantur. don. Dan. Tureti
9. Urne met 2 ooren.	p. 6 no. 11 Vas fictile Romanorum. don. Dan. Ghysii
10a. Beeldje van Boeda, gelijk aan die van Ceylon.	p. 11 L. no. 12 Effigies aenea deaurata Deae ex regno Siam don. I. Sch...?
10b. Japansch zittend (goden?) beeldje van porcelein.	p. 11 L. no. 6 Imagines ex regno Japonico don. Adr. Paauw overgegaan in het Kon. Kabinet van Zeldzaamheden te 's-Gravenhage 6 Maart 1823.
11. Vier Indische penningen en amandelen, denkelijk voor geld dienende	p. 12 L Capsula cum pecunia ex India et Moschovia. p. 8 A Faba Aegyptiaca? p. 12 L Faba ex America.
14. Mummiekas met halve Mummie.	

De in deze kist bevatte „halve Mummie” is in Mei 1872 door den conservator bij het Museum opzettelijk onderzocht en daarbij gevonden en bewaard gebleven:

De omzwachtelde beenen van bedoelde mummie. Vierkant amulet, geschilderd op met stucco of plamuursel bedekt linnen: Isis in de houding, als treurende over het lijk van Osiris; het aangezicht verguld.

Is het derhalve zeker, dat zich nog een aantal zaken uit de Anatomie in het tegenwoordige Rijksmuseum van Oudheden

te Leiden bevindt, het blijkt moeilijk deze voorwerpen naar de beschrijving van HEURNIUS met zekerheid te identificeeren. Mogelijk is alleen de overeenkomstig het bovenstaand uittreksel uit het Museumarchief met A.r. gemerkte voorwerpen uit te zoeken. Deze komen weliswaar over het algemeen in karakter met hetgeen door HEURNIUS wordt aangeduid overeen, volledige zekerheid omtrent elk voorwerp afzonderlijk is echter niet gemakkelijk te verkrijgen. In Fig. 8 en 9 zijn, dank zij de welwillende medewerking van Dr VAN WIJNGAARDEN, eenige van deze zaken afgebeeld.

Minder uitgebreid is het aantal voorwerpen van ethnographischen aard, dat de verzameling bevat. Zij zijn hoofdzakelijk afkomstig uit het verre Oosten (Japan en China) en uit Rusland, Scandinavië en aangrenzende gebieden. Zoo vindt men: „een kroesken van asgrau doorluchtich marmer dat in China ghevonden wort ende aldaer Tusce ghenoeemt, hetwelk sij in groter waerden houden”; en ook: „een potteken daer chinees bier in is van smake, ende kracht als straffe Spaenschen wijn”; alsmede „tve mannekens op hout geschildert, daer de Japanesen speltekens mede spelen, als de guyge-laers hier doen op de kermissen”.

Het goed van Russische herkomst bestaat voor een belangrijk gedeelte uit hemden, broeken, onderbroeken en schoeisel. Merkwaardig is het voorkomen van „tve schaetsen daer men in Noorwegen ende Finlandt van die sneubergen mede glijt met een inscriptie daerbij”, waarin men gemakkelijk het prototype der thans ook in andere deelen van Europa zoo populaire ski's herkent.

Ik heb getracht iets van de in den inventaris van HEURNIUS voorkomende ethnographica in het Rijksmuseum van Ethnographie terug te vinden. Ondanks de bereidwillige medewerking van den Heer C. C. KRIEGER, conservator bij genoemd museum, ben ik daarin niet geslaagd. Eensdeels zijn de door HEURNIUS gegeven beschrijvingen te algemeen en te oppervlakkig, ten andere is van een belangrijk deel der in het Museum bewaarde voorwerpen de herkomst niet bekend. De mogelijkheid bestaat in ieder geval, dat een aantal voor-

Fig. 8. Eenige in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden aanwezige voorwerpen, behoord hebbende tot de oude rariteitenverzameling in de Leidsche Anatomie.

Fig. 9. Eenige in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden aanwezige voorwerpen, behoord hebbende tot de oude rariteitenverzameling in de Leidsche Anatomie.

werpen uit de oude Anatomie naar het in 1815 ontstane Koninklijk Kabinet van zeldzaamheden, dat den grondslag mede vormde van het huidige Rijksmuseum van Ethnographie, is overgegaan en zodoende in dit museum is beland.

Ten aanzien van de bovengenoemde ski's, is de waarschijnlijkheid groot, dat zij in het Ethnographisch Museum nog voorhanden zijn. Er bevindt zich daar althans een stel, dat inderdaad uit dien tijd stamt en waarop een inscriptie voorkomt. Aangezien echter door HEURNIUS de aard der inscriptie niet wordt vermeld, blijft de identificatie onzeker.

Interessant is het te zien, wat de bibliotheek der Anatomie in die dagen zooal omvatte. Groot was deze, in vergelijk tot hetgeen de laboratoria van vandaag plegen te bezitten, natuurlijk niet. De Inventaris vermeldt in totaal 55 banden, waarvan sommige verschillende werken inhielden. Hiervan waren 17 folianten, 8 quartijnen, 28 in octavo en 2 in duodecimo. Zij hebben alle betrekking op de geneeskunde, doch slechts een klein gedeelte behoort tot de Anatomische literatuur, in het geheel slechts 15 exemplaren. Over het algemeen zijn het werken en werkjes, die voor dien tijd modern moeten heeten.

Merkwaardiger wellicht dan hetgeen aanwezig blijkt, is hetgeen er ontbreekt. Zoo verwachtten wij niet, dat in het begin der 17e eeuw in een Anatomische bibliotheek de Fabrica van VESALIUS zou gemist worden, of dat EUSTACHIUS er met geen enkel werk zou vertegenwoordigd zijn. Dat profeten uit het eigen land als VOLCKER COITER en PIETER PAAUW niet in eere blijken, moge spreekwoordelijk zijn, het doet ons niettemin zonderling aan.

Het voorhanden instrumentarium, dat in den inventaris 215 nummers omvat, geeft weinig aanleiding tot opmerkingen. Het bestaat voor verreweg het grootste deel uit heelkundige instrumenten van allerlei aard, een duidelijke illustratie tot het chirurgisch karakter van het gegeven ontleedkundig onderwijs.

De uitvoerige opsomming van meubelen en huisraad, waarbij

zelfs de onontbeerlijkheden van het geheim gemak niet worden voorbijgegaan, brengt ons, verwende moderneren, in de ver verwijderde sfeer van het 17e-eeuwsche binnenhuis en zijn schilderachtig ongerief. Kandelaars met kaarsen voor als men 's avonds anatomiseert; een waterton mitsgaders aarden kommekens om de handen in te wasschen; een turfton en een blaasbalg doen ons het hedendaagsche bezit van electrisch licht, stroomend water en centrale verwarming als een werkelijke weelde waardeeren.

Van eenige overdaad in het voorhanden huisraad is zeker geen sprake. Het ademt alles groote soberheid en de luxe der gebruiksvoorwerpen culmineert in een „dubbelden looden inktpot met vier figueren buyten op ende boven opt deksel dat daer vast aen is Pallas cum Gorgone”.

Anders is het gesteld met de wandversiering, die van een ongebonden en vooral ongeordende verbeelding op het levendigst getuigt. Men weet hierbij waarlijk niet, waarover zich meer te verwonderen, over de ongehoorde veelheid dan wel over de grillige verscheidenheid der tentoongestelde „cieraetsels van borden en prenten”.

Er zijn portretten van vorstelijke personen. Men vindt er b.v. den Kaiser Rodolphus II te paard ¹⁾, den coninck van van Vrankrijck Henric de Groote ²⁾ met zijn Coninginne,

¹⁾ Men is geneigd te vragen, uit welke overweging dit portret wel geplaatst zou zijn in het Leidsche Theatrum Anatomicum. Bijzondere betrekkingen tusschen Keizer Rodolphus II en Leiden zijn mij niet anders bekend dan in den vorm van een opdracht tot inhechtenisneming van PHILIPPUS CLUVERIUS afkomstig uit Emsen bij Dantzig, toentertijd student te Leiden en beschuldigd von Majesteitsschennis (Zie o.a. MOLHUYSEN. Bronnen tot de geschiedenis der Leidsche Universiteit deel I p. 417 en 419). Dat Rudoph II als bevorderaar der contrareformatie te Leiden bijzonder werd gewaardeerd, laat zich moeilijk denken. Mogelijk is zijn portret door CLUSIUS of DODONAEUS, die beide van Weenen naar Leiden kwamen, vandaar meegebracht en heeft 's keizer's bekende zwak voor zijn uitgebreide rariteitenverzameling bij HEURNIUS de behoefte gewekt zich dit vorstelijk voorbeeld steeds voor oogen te houden.

²⁾ De vereering voor Henri IV laat zich beter begrijpen. De Leidsche Universiteit voerde, via Prins Maurits en de Staten, met den grooten Koning onderhandelingen over de komst van SCALIGER, welke door de krachtadige vorstelijke medewerking tot een goed einde werd gebracht. Bovendien verleende Henri IV in 1597 zekere voorrechten aan de bullen der Leidsche Universiteit, hetgeen de bijzondere waardeering voor zijn persoon te Leiden nog aannemelijker maakt. Merkwaardig is in dit verband het feit, dat zich in het Stedelijk Museum „de Lakenhal” te Leiden een geschilderd portret bevindt van Henri IV, dat aldaar reeds aanwezig was, toen het gebouw nog voor zijn oorspronkelijke bestemming werd gebruikt.

Maria de Medicis; den Prince van Oranghien, hoochlofliker memorie, Wilhelmus de Nassau; Sijn Prinselijke Excellentie Mauritius de Nassau met den hoet op, enz.

Men vindt er reproducties naar groote meesters, zooals „het Oordeel van Michel Angel”, een strijt met Oliphanten van Raphaël Urbijn, de Roode See van Titiaen, enz.

De toenmalige eerbied voor de klassieken spreekt er uit de aanwezige talrijke afbeeldingen van historische en mythologische figuren. Men vindt er b.v. Herpocrates, Chilo Lacedaemonius, de Parcae, het recht van Zalencus en Cambyses, den grooten Hercules van GOLTSIO, Andromeda in 't ront van DE GHEYN en vele andere meer.

Aan Bijbelsche tafreelen en stichtelijke suggesties ontbreekt het evenmin. Naast de „begroetenisse van ons Salichmakers van de drie Coningen ende de Besnidenisse” hingen er de historie van Elias in vier prenten, van de inventie van BLOEMAERT, „ons Lieven Heer int hofken van de inventie van THADDAEO ZUCCHERO”; een begroetinge van Jacob en Esau van CONINXLOO, den toren ende confusie van Babel van C. v. MANDER. Verder een „bordt van de Svakheit des Menschenleven” met inscriptie: „quis evadet?”, een „Belleblaserken, quis evadet?” enz.

De bonte verscheidenheid van al deze „Cieraetsels” wordt nog vergroot door tallooze afbeeldingen, die, zooal niet op zichzelf dan toch zeker in dit verband moeilijk anders zijn onder te brengen dan als Curiosa. Wij lezen o.a. aangaande het voorhanden zijn van: Tve Coningen der haringen, met characters opt lijf; de strijtbare vrou van Haerlem ghe-naempt Kenna; Henauligen van Meurs, die sonder eten ofte drinken gheleeft heeft langen tijt; Imperii Romani typus; het bad te Spa; de stadt van Utrecht, de slag van Vlaenderen etc.

Dat geenszins alleen in onze oogen deze verzamellust een ongeregelde hartstocht lijkt, maar ook de tijdgenooten hiervoor niet louter bewondering koesterden, worden wij gewaar uit een tweetal resoluties van Curatoren d.d. 9 Nov. 1619 en 8 Mei 1620, waarin aan HEURNIUS wordt gelast voortaan geen boeken of instrumenten meer te koopen zonder hun

voorweten. Het lijkt geenszins uitgesloten, al wordt het niet vermeld, dat een rekening van den drukker en boekbinder GOVERT BASSON dd. 12 Aug. 1618 bij Curatoren de maat deed overloopen. In „de Leidsche Anatomie herdacht” (3) schreef ik, naar aanleiding hiervan, „dat BASSON aan de Anatomie een leverantie deed van een aantal zaken, zóó uiteenlopend, dat het met den besten wil niet mogelijk is, de gedachte te achterhalen, welke deze dingen met elkander of elk voor zich met de Anatomie in verband brengt. Wat zich tusschen de uitersten van „de niet etende dochter van Meurs” en „den fyguer van een grooten haringh, beide op een papieren berdt met canten” ter eene zijde en „de Toren van Babylonis”, „De Koning ende Koninginne van Vranckrijck”, alsmede „de Historie van Elias” anderzijds aan bonte verscheidenheid denken laat, is alles in deze wondere factuur te vinden”.

Ik laat thans, omwille der merkwaardigheid de bedoelde rekening van BASSON achter den inventaris van HEURNIUS in extenso afdrukken.

Onwillekeurig gaat bij het bestudeeren van dezen oudsten inventaris der oudste Nederlandsche Academische Anatomie onze aandacht uit naar den persoon, die niet slechts den inventaris schriftelijk opmaakte, doch ook den inhoud grootendeels bijeenbracht (Fig. 10, 11 en 12). Het is niet gemakkelijk op een afstand van meer dan driehonderd jaren een gaaf beeld zich te vormen van een man, die hoogstwaarschijnlijk bij zijn leven nauwelijks boven zijn naaste omgeving uitstak. Uit den hierboven besproken inventaris treedt hij niet zeer voordeelig naar voren en als wij over geen andere gegevens beschikten, zouden wij geneigd zijn hem te typeeren als een bedrijvig man, met weinig oordeel des onderscheids en zeer ijdel. Zijn blinde verzamelwoede wettigt de beide eerste qualificaties ten volle en wie een blik geslagen heeft in den inventaris, wordt spoedig ervan doordrongen, dat werkelijk geen enkele gelegenheid is verzuimd, te vermelden, dat iets „met de hand van OTTHONE HEURNIO” is geschied.

Het is bekend, dat zijn benoeming tot extraordinarius op

Fig. 10. *Ottho Heurnius*. (Illustrium Hollandiae et Westfrisiae ordinum alma Academia Leidensis. Apud *Jacobum Marci et Justrum à Colster*. Anno MDCXIV).

Fig. 11. *Otto Heurnius* (*J. Meursius*, Athenae Batavae 1625).

24-jarigen leeftijd hoofdzakelijk moet worden toegeschreven aan den grooten invloed van zijn vader JOHANNES HEURNIUS, die op dit tijdstip (1601) nog in leven en lid der Leidsche faculteit was. SURINGAR (11) schrijft het aan deze overwinning op REINIER BONT, zijn mededinger naar het professoraat toe, dat OTTO HEURNIUS bij zijn toenmalige Leidsche ambtgenooten maar weinig waardeering ondervond. Dat dit laatste inderdaad het geval was, blijkt uit een eveneens door SURINGAR vermelden brief van BARLAEUS aan den Leidschen Curator CORNELIS VAN DER MIJLE, waarin BARLAEUS dezen verzoekt de voorspraak te willen zijn van HEURNIUS bij den Prins van Oranje ter verkrijging van het Rectoraat, dat dezen, niettegenstaande hij reeds 30 jaren hoogleeraar was, nog steeds niet was te beurt gevallen. ¹⁾ Het lijkt mij moeilijk dit blijkbaar gemis aan sympathie voor den persoon van HEURNIUS alleen terug te brengen tot de wijze, waarop deze boven REINIER BONT het professoraat verkreeg; eerder is het aannemelijk, dat er bovendien kanten aan zijn karakter waren, die hiervoor aansprakelijk zijn te stellen. Querulant is hij hoogst waarschijnlijk wel geweest. Vooreerst spreken de Resolutiën van Curatoren van 13 Nov. 1625 over geschillen tusschen de professoren HEURNIUS en v. VALKENBURG aangaande de secties in het Theatrum Anatomicum en de lessen in de chirurgie, naar aanleiding waarvan Curateurs en Burgemeesteren een reglement vaststellen over de verdeeling der lessen en het gebruik van het Theatrum. Bovendien echter vindt men in de Resoluties van Curatoren van 12 Aug. 1636 een brief van den toenmaligen „Rector Magnificus ende medicinae Prof. ADOLPHUS VORSTIUS”, die uit naam van de medische faculteit advies uitbrengt inzake het toen juist te stichten Collegium Medico-practicum. In dezen brief „recommandeert de voornoemde VORSTIUS den persoon van D. EWALDUS SCREVELIUS mede professeur in de Medecine, om ten minste neffens den voors. HEURNIUS alternatim geëmployeert te werden, daerdoor oneenicheyt tusschen die twee Professoren, sijnde swagers, soude worden voorkomen.”

¹⁾ Dit geschiedde, niettegenstaande den brief van BARLAEUS, eerst in 1641, dus ongeveer 10 jaar later.

Waar nu SURINGAR (11) op mij overigens onbekende gronden SCREVELIUS prijst wegens zijn bescheiden en inschikkelijk karakter, blijkend o.a. uit het feit, dat hij gaarne aan HEURNIUS den eersten rang in de medische faculteit, waarop deze gesteld scheen te zijn, afstond, ligt de conclusie voor de hand, dat de „oneenicheyt” van de zijde van HEURNIUS te wachten was. Hoe dit alles moge zijn, HEURNIUS heeft in ieder geval één verdienste, zóó groot, dat zij al zijn mogelijke gebreken doet over het hoofd zien en die voor hen, die hem niet hoog aanslaan, een bevestiging mag wezen van het oude: „e bono sequitur nil nisi bonum, e malo sequitur quodlibet”.

Het is nl. aan HEURNIUS en zijn bedrijvige waakzaamheid, dat de Leidsche Universiteit de zoo vroegtijdige officieele instelling van zijn Collegium medico-practicum dankt, een instituut, dat buitengewoon veel tot den roem der Leidsche Universiteit heeft bijgedragen en van waaruit het systematisch klinisch onderwijs zijn weg door Europa voor goed gevonden heeft.

De persoonlijke verdienste van HEURNIUS in deze zaak is onmiskenbaar. Op 17 Maart 1636 toch stelde de Hoogleeraar STRATENUS bij zijn ambtsaanvaarding aan de daags tevoren gestichte Utrechtsche Universiteit in uitzicht, dat hij, behalve hoogleeraar in de geneeskunde, ook directeur zijnde van het Nosocomium publicum, deze coincidentie zou benutten om de studenten aan het ziekbed te brengen en hun derhalve waarlijk klinisch onderwijs te geven. Nauwelijks had HEURNIUS hiervan kennis gekregen, of hij begreep welk gevaar de Leidsche Universiteit, waar het klinisch onderwijs nog steeds niet officieel geregeld was, hierdoor liep. Zonder overleg met zijn medefaculteitsleden te plegen, richtte hij zich in een schrijven persoonlijk tot Curatoren, erop aandringend, dat nu zoo spoedig mogelijk te Leiden op geschikte wijze in dit onderwijs zou worden voorzien. Dit schrijven van HEURNIUS (7 II p. 312*) werd den 13den Mei in de vergadering van Curatoren besproken en deze besloten aan de Faculteit ter zake advies te vragen. In de vergadering van 12 Aug. 1636 werd dit door AD. VORSTIUS (7, II, p. 205) gunstig uitgebracht advies besproken. Op 29 September

Fig. 12. Ottho Heurnius. (N. Negre pinxit. 1642. C. de Pas sculpsit. Jac. Lauwick excudit Leidae anna 1642).

bracht de Faculteit andermaal advies uit (7, II, p. 314*) en op 4 November (7, II, p. 208) werd door Curateurs en Burgemeesteren besloten tot de officieele regeling van het klinisch onderwijs te Leiden over te gaan, welk besluit onmiddellijk is ten uitvoer gelegd. De Leidsche Universiteit dankt dus zonder twijfel aan het persoonlijke initiatief van HEURNIUS de stichting van haar inrichting voor klinisch onderwijs, waarvan de werking voor heel Europa zoo groote beteekenis heeft gehad.

Zonder twijfel heeft HEURNIUS bij zijn daad het belang der Universiteit en van het medisch onderwijs voor oogen gestaan. Jammer genoeg wordt onze waardeering voor zijn initiatief iets verminderd door het feit, dat hij in het door hem buiten de faculteit om tot Curatoren gerichte schrijven, zichzelf als candidaat voor het te geven klinisch onderwijs aanbiedt. De werkelijk tallooze malen, dat HEURNIUS nu eens om deze, dan weer om een andere reden aan Curatoren verhooging van tractement heeft aangevraagd, maakt het moeilijk aan te nemen, dat niet ook hierbij de mogelijkheid van eigen voordeel in zijn bewustzijn heeft gestaan. In ieder geval heeft hij ook dit doel bereikt, want wij lezen in de Resolutiën van Curatoren dd. 25 Aug. 1637, dat aan HEURNIUS en SCREVELIUS beiden op hun verzoek voor den arbeid in het Collegium medico-practicum een tractement van f 200,— jaarlijks wordt toegekend.

Het zij hem vergeven!

DECLARATIE VAN GODFRIED BASSON
VOOR LEVERANTIES AAN DE BIBLIOTHEEK
EN ANATOMIE

12 Aug. 1618:

D. D. Ottoni Heurnio geleverd ten behoeve van de
Anatomie als volgt:

De vier deelen van de Werelt W. Jansonii ende die selve op dicke pampieren berden gepapt met gemermerde canten a 12 st. compt	f.	2 - 8
De Effigies van zijn Princ. Exc. ende Graef Hendrick		12
ses heele dicke pampieren berden rontom affgesneen a 6 st.	f.	1 - 16
Een stuck van R. d'Urbyn ende 't selfde op dick pampieren bert te pappen met gemermerde kanten	f.	1
De Caert van Neerlant op doeck affgeset	f.	12
De fyguer van een grooten haringh, oock op dick pampieren berdt met canten		8
Anatomie op drie groote fygueren ende 't boexken daervan gebonden met zijde banden t' samen	f.	4 - 14
De Toren van Babilonis ende groot figuer.....	f.	1 -
D'Effigies van Keyser Rudolpho	f.	1 -
De Koningh ende Koninginne van Vranckrijck.	f.	1 - 10
Quatuor Aetates Mundi de selfde op dicke pampieren berden te maecken met swarte canten	f.	1 - 10
Twee groote lantschappen a 20 st.	f.	2 -
Opera Falloppii, geplaneert in hoorn met breed zijde lint	f.	9 - 8
Bauhini Anatomia geplaneert met zijde lint 8 ...	f.	7 -
Een groot doots-hoofd		6
Vier figuren van de Pracktijck der Medicynen .		12
De walvisch van Saenredam	f.	14
Vier groote lantschappen op pampieren berden twe aen den anderen gemaect te pappen met swart kanten a 10 st.	f.	2 -

Thesaurus Chirurgiae in f ^o . geplaneert in hoorn gebonden met zijde lint	f. 10 - 8
Riolani Osteologia et Schola Anatomica in hoorn met zijde lint	f. 3 -
Tabula Cebetis op drie heele groote vellen	f. 1 - 16
d'Anatomie van de musculen.....	8
d'Oude Prins van Orangien	7
De Historie van Elias	12
Iustitia	6
Hercules van Goltzius	14
Een biddende Christus	6
Herpocrates ende Chylo	16
Vijf figuren op dicke pampieren berden te pap- pen met groote swarte canten	f. 1 - 5
Voor verscheyden figuren op houte paneelen te pappen daer aen verdient met de pap	f. 1 - 8
De niet etende dochter van Meurs op pampieren bert met swarte canten	f. 6
De 9 Roomsche helden ende die selfde op dicke pampieren berden te doen, t'samen	f. 3 - 15
<hr/>	
Compt samen f. 123 - 17	

Sijn dese ghespecificieerde dingen tot nodige instructie
ciraeten ende diensten der Anatomiplaatse ghelevert bi
Godefredo Basson tsedert den 12 Augusti anni 1618 van mi,

Ottho Heurnius.

LIJST DER CATALOGI VAN „ALLE DE
PRINCIPAELSTE RARITEYTEN”

- 1671 *Catalogus van alle de principaelste rarieteyten, die op de Anatomiekamer binnen der stadt Leyden vertoont worden, gestelt in ordre volghens de plaetsen daar de selve staen.*
Tot Leyden, gedrukt bij de Weduwe DANIEL VANDER BOXE, woonende in de Klock-steegh, in de gekroonde Druck-Pers. Anno 1671.
- 1697 *Catalogus van alle de principaalste rariteyten, die op de Anatomie kamer binnen de stad Leyden vertoont werden, door GERARDUS BLANKEN, gestelt in ordre volgens de plaatsen daar de selve staan.*
Gedrukt tot Leiden bij HUIBERT VANDER BOXE, 1697.
- 1698 *Catalogus van alle de principaalste rariteyten die op de Anatomiekamer binnen de stadt Leyden vertoont werden, door GERARDUS BLANKEN gestelt in ordre volgens de plaatsen daar de selve staan.*
Gedrukt tot Leyden, bij HUIBERT VANDER BOXE. 1698.
- 1700 *Catalogue de ce qu'on voit de plus remarquable dans la Chambre de l'Anatomie de l'Université de la Ville de Leide. Rangé en ordre selon les nombres suivantes par GERARD BLANCKEN.*
A Leide chez HUBERT VANDER BOXE, 1700.
- 1703 *Catalogus antiquarum et novarum rerum ex longe disitis terrarum oris congestarum, quarum visendarum copia Lugduni in Batavis in Anatomia publica, curiosis spectatoribus datur a GERARDO BLANCKEN ita disposita et digesta omnia, ut suis ordine locis facile inveniantur. Sic erimus cuncti, postquam nos auferet orcus.*
Lugduni Batavorum, typis HUBERTI VANDER BOXE, 1703.
- 1710 *Catalogus van alle de principaalste rariteiten, die op de Anatomie kamer binnen de stadt Leiden vertoond werden, door GERARDUS BLANKEN, gesteld in ordre volgens de plaatsen daar de selve staan.*
Gedrukt tot Leiden, bij de Wed. van HUIBERT VANDER BOXE, 1710.

- 1725 Catalogus van alle de principaalste rariteiten, die op de Anatomiekamer binnen de stad Leiden vertoond werden, door FRANCOIS SCHUYL, gesteld in ordre volgens de plaatsen daar de selve staan.
Gedrukt tot Leiden, bij DIEWERTJE VANDER BOXE.
- 1726 Catalogus rerum memorabilium quae in theatro anatomico academiae, quae Lugduni Batavorum, floret demonstrantur per FRANCISCUM SCHUYL, theatri istius Custodem.
Lugduni Batavorum, apud DEBORAM VANDER BOXE, 1727.
- 1727 A catalogue of all the chiefest rarities in the publick Anatomiehall of the University of Leyden, bij FRANCIS SCHUYL, which are so set in order that every thing may easily be found in their places. Sic erimus cuncti postquam nos auferet orcus.
Printed in Leyden by DIEWERTJE VANDER BOXE, 1727.
- 1728 Catalogus of alle de principaalste rariteyten, die op de Anatomiekamer binnen de stad Leiden vertoont werden door FRANCOIS SCHUYL, gesteld in ordre volgens de plaatsen daar de selve staan.
Gedrukt tot Leyden bij DIEWERTJE VANDER BOXE, MDCCXXVIII.
- 1730 Catalogus van alle de principaalste rariteiten, die op de Anatomiekamer binnen de stad Leiden vertoond werden, door FRANCOIS SCHUYL, gesteld in ordre volgens de plaatsen daar de selve staan.
Gedrukt tot Leiden bij DIEWERTJE VANDER BOXE, 1730.
- 1735 Catalogue de ce qu'on voit de plus remarquable dans la Chambre de l'Anatomie publique de l'Université de la Ville de Leide par FRANCOIS SCHUYL, mis en ordre selon les nombres suivans.
A Leide chez DIEWERTJE VANDER BOXE, 1735.
- 1738 Catalogus rerum memorabilium quae in Theatro anatomico academiae, quae Lugduni Batavorum floret, demonstrantur per FRANCISCUM SCHUYL, thatri istius Custodem.
Lugd. Batavorum, apud DEBORAM VANDER BOXE, 1738.

1739 Catalogus van alle de principaalste rariteiten, die op de Anatomiekamer binnen de stad Leiden vertoond werden, door FRANCOIS SCHUYL, gestelt in ordre volgens de plaatsen daar de selve staan.
Gedrukt tot Leyden, bij DIEWERTJE VANDER BOXE, MDCCXXXIX.

LITTERATUUR

1. ALBINUS B. S., Index Supellectilis anatomicae quam academiae batavae quae Leidae est, legavit vir clarissimus J. J. RAU.
2. ALBINUS F. B. Supellex anatomica BERN. SIEGFR. ALBINI.
3. BARGE J. A. J. De Leidsche Anatomie herdacht. Leiden, S. C. v. Doesburgh 1923.
4. HALLER A. VON Tagebücher seiner Reisen nach Holland.
5. KROON J. E. Bijdragen tot de geschiedenis van het geneeskundig onderwijs aan de Leidsche Universiteit 1575-1625. Leiden, S. C. v. Doesburgh 1911.
6. MOLHUYSEN DR. P. C. Bronnen tot de Geschiedenis der Leidsche Universiteit. 's Rijks-geschiedkundige publicatiën.
7. MOLHUYSEN DR. P. C. Geschiedenis der Universiteitsbibliotheek te Leiden.
8. ORLERS J. J. Beschreyvinge der Stadt Leiden 1641.
9. PAAUW P. Hortus publicus Acad. Lugduno-Batavae, eius ichonographia, descriptio, usus etc. Lugd. Batav. 1601.
10. SANDIFORT ED. Museum Anatomicum, vol. primum. Lugd. Batavorum apud S. et J. Luchtmans, 1793.
11. SURINGAR G. C. B. Stichting der school voor klinisch onderwijs te Leiden, onder HEURNIUS en SCREVELIUS, in het jaar 1637. Toestand der overige medische vakken aan de Leidsche hoogeschool, omstreeks het midden der zeventiende eeuw. Ned. Tijdschr. voor Geneesk. Jaargang 1862.
12. UFFENBACH. Merkwürdige Reisen durch Holland, deel III, Bldz. 438-453.

Exhibitum VII febry 1623.

*INVENTARIS DER ANATOMIE
BEGONNEN ANNO 1620, AUG. 8,
BI OTTHONE HEURNIO, DER
MEDICINEN, ANATOMIE EN
CHIRURGIE, PROFESSORE ORDINARIO*

INVENTARIS,
ofte specificatie, van
alle de meubelen die in de plaetse van de
Anatomie
ende in de casse, die in de Academie staet,
der Hoogmogende Heren Staten
van Hollandt.
binnen der stadt Leyden sijn,
begonnen
anno 1620 den 8 Augusti
vermeerdert
anno 1622 den 20 Decembris.
wederom
vermeerdert anno 1628. Maij 7.

IN THEATRO ANATOMICO, BOVEN

Sceleta, ofte riften: ende diversche beenderen

Van menschen

1. In den eersten een van een meiken van 15 jaren.
2. Een van een volwassen vrou, ghenampt Schoon Janneken, tot Leyden om haer fameuse dieften gheworpt anno 1594.
3. Vier van mans, een ieder met een vaendel in de handt, aan een lange ghecoleurde stock van
4. diversche vormen; ende sijn op de vaendels ghescreven diversche stichtelike spreuken, int Latijn ende
5. neerlandts ende een van die heeft een schulp van binnen vergult ende daer een bel in, met een
6. lank ghecoleurt stocken in sijn handt. Daer staet ook een met een houte spa in de handt, daer het wapen van de Academie op staet.
7. een mans sittende opt paert, met een vaendel van Oran-gie, Blansie, Bleu in de hant, aen een lange stock van diversche coleuren en een swaert op sijn sijde, het heft ende oortiser daer af vergult ende in de anderhant heeft hi een Assei met een inscriptie daer aen hangende.

Nota, dat de voors. vijf ghecoleurde stocken hebben boven aen kleine vergulde knoopiens ende dat alle voors. seven menschen sceleta staen op lange svarte isere spillen, die een voet schieten door de baliën ende hebben int midden een platte knoop, daer het lichaem op rust.

Nota, dat van de voors. sceleta in de winter sommige worden ghetransporteert in de Academie ad lectiones Osteologicas.

Sceleta van Beesten

1. In den eersten van een Paert.
2. een Hart met vergulde hoornen ende poten.

3. een os.
4. een Wolf.
5. een steenboxken met vergulde hoornen ende poten.
6. { tve Beeren.
7. {
8. een water hondt.
9. een wint hondt.
10. een kat.
11. een Paviaen.
12. { tve meerkatten.
13. {
14. een Vraet ofte Gulo met vergulde pooten.
15. een Vosken.
16. een Das, maer is seer geschent.
17. een eenkorenken.
18. een Weselken.
19. een Verken.
20. een Otter.
21. een conijn.
22. een Kikvorsch.
23. een Waterrot.

Alle de voors. sceleta van menschen, ende van de Beesten sijn van Otthone Heurnio anno 1619 in Augusto van onder tot boven gans los ghedaen ende op nieuw met coperdraet aen malkandren ghehecht ende in goeder reparatien ghebracht, want die heel vervallen en ruineus waren.

Nota, dat alle de voors. sceleta staen op bequaeme leuntsels ende planken, sommige met diversche co-leuren versiert, ende hebben onder door de planken isere spijen ofte beugels, die door de leunen schieten, ende onder met dwers spijen daer door schietende worden vast ghestelt: sijnde met seker correpondeerende ghetal gheteikent de planken, beugels, ende dwers spijen, ende de plaetsen der balien daer die op staen.

Sceleta van Vogelen

1. In den eersten een Arent.
2. een Swaen.
3. een Ooievaar.

Sijn de bekken vergult: ende des Arents ook de clauen.

4. een Duyve.
5. een Meuwe, ofte zee-koute.

Beenderen van Menschen

1. In den eersten een ruggen graet ofte been, van onderen tot boven voor ende after, met vaste beenige substantie stijf aen malkanderen ghewassen.
2. { Tve Diebeenderen, ofte schinkelen, wonderbaerlick
3. { slim ende monstreus, bisonder int midsten ende onder.
4. { Noch tve Dije Schinkelen, seer monstreus, knokke
5. { lig ende verdrait.
6. een Dije Schinkel seer monstreus vast ghewassen aen het groot Fossiel vant been, ofte voet.

Nota dat bi de voors. beenderen hangen ses bordens op welke haer Uytlegginge ghescreven is.

7. Spina dorsi op een spille staende.
Het heel ghedarmpte van een mensche, hangende aen de muer, ende reikende vant suyden tot het noorden, met de Mage daer aen, maer is meest vergaen.

Beenderen van Visschen

In den eersten een Schoerblat van een gheweldigten grooten Walvisch, die anno 1600 stranden bi Catwijck ende was 60 voeten lanck, 19 hooch, 36 dick, dewelke in prent afghe-teikent staet op de eerste camer der Anatomie.

Item noch van de selvige visch, een groote ribbe.

Item noch van de voors. visch negen ende tvintich stukken.

Nota dat alle de voors. walvischbeenderen hangen tegen de muer, die de Anatomie van de Bibliotheec scheidt, dan sijn sommige daer af nu ghehangen voor de ingank der Anatomie.

Is hier bi ghevoeght een inscriptie op een eiken peneel.

Nota, dat van de voors. Sceleta, ende beenderen, in de Winter van October tot Paeschen, verscheiden worden ghetransporteert in de Kasse die in Auditorio medico in Academia staet, tot gherief der lessen Osteologiae dewelke van den Professore Anatomico et Chirurgico worden ghedaen tvemael ter weke, naementlick op Donderdach ende Vrijdach.

*Diversche andere ghedierten, ofte
stukken daer af*

In den eersten een Kruyck Visch.

Item een manati ofte See Kalf. Es met hoi ghevolt ende hanget int midsen.

Item een klein Bruynvisken, met hoi ghevolt hetwelke int midse hanget.

Item het vel van een moschovisch Ree, met de hoornen daeraen.

Item een Ares ofte Rangiferi horen, op de tippen vergult.

Item negen Harts hoornen, met vergulde tippen, ende onder aen houte hoofden ghesneden ende beschildert. Bovenop een ider hooft staet een blaker om als men Anatomiseert bi avont kaersen op te stellen.

Item boven aen de croon hangt een lange slange, met een inscriptie daer bi op een eiken peneel.

Item onder aen de croon hangt een Armadilis met een inscriptie daer bi op een eiken peneel.

Item een heel hooft van een Elandt met de hoornen.

Item een creeft.

RARITEITEN

Kasken getekent

A

In den eersten een wagenschotte kasken, hebbende voor een raem met spiegelglas, vast sluitende met een slootien, hetwelke hanget tegen het Noorden in den voorhoeck. Daerin staen,

een sceleton van een Kindeken in de gheboorte vermoort, op een isere spilleken, dat glat en svart is ende onder een drie stallige voet heeft.

Cranium infantis rarissimum in quo bregma apertum spectatur.

Een sceleton van een muys staende op een ghecoleurt bloxken. Item noch een sceleton van een muys staende op een eiken bloxken, is op een ander plaets ghestelt.

De lever van een iongedochter van sventien iaren, de vleisige substantie daer afghedaen, ende de aderen alleen ghereserveert. Dese is van D. Otthone Heurnio medicinae, Anatomiae, et chirurgiae Professore gheanatomiseert anno 1620 den 24 January.

Een vliegent Hart, ofte Schallebijter uyt Oost-Indien. Buyten op dit kasken staen eenige aendachtige Spreuken uyt de Heilige Schrift ghenoteert.

Kasken ghetekent

F

Item noch een wagenschotte kasken van een fatsoen als het voors. hetwelk hanget tegen het Suyden in den voorhoeck.

Daerin sijn,

Porci viscera vitalia, en hepar.

een halven arm van Mumia, boven aen met groene syde bewonden, ende met een roode sijde linct hangende.

Tve steenen Afghodekens dewelke bi de mumien in de kelders onder de aerden werden ghevonden in Aegypten landt: het een representeerende de ghedaente van

een vrou, hetwelke het grootste is: het andere van een man, dat kleinder is.

Cranium humanum rare...

Dese voors. Mumia, ende Afghoden, sijn van den erentfesten, welgheleerden Sr David de Willem de Anatomie vereert anno 1620 den 14 Junij: ende waren van hem sels uyt de grotte ofte kelders, die in hooch Aegypten boven Babylonien staen (daer de voors. Mumie alleen is ghevonden worden) ghehaelt ende herwaerts overghebracht.

Item een kroesken van asgrau doorluchtich marmer dat in China ghevonden wert, ende aldaer Tusce ghe-noempt, hetwelk sij in grooter waarden houwen.

Buyten op dit kasken staet ghescreven met de hand van Heurnio voors., de uytlegginge van de voors. vier clinodien int Latijn ende nederlants.

Steenen uyt de blase DD. Io Heurnii

Item seven steenen, een ieder van de groote en figure van een Walsche platte noote, asgrau van couleur wegende altemael even svaer, namelick een half loot, tve aeskens, ende een half aesken: so dat si altemael te samen wegen drie loot een half loot ende een half aesken.

Dese sijn uyt de Blase ghesneden van den voortreffeliken en wijtberoembden D. Joannes Heurnius eerste Professor Medicinae in de Universiteit alhier, als hi seer christelick in den Heer was ontslapen op den 11 Augusti anno 1601 int 48 iaer sijns levens. Ende sijn de voors. steenen met roode sijde ghenaiet op swart satijn, ende vastghemaect op een wage schotte lange peneel daer een lijst om is: ende onder de voors. seven steenen staet int lanck de historie in 't Latijn bescreven met de handt van Otthone Heurnio voors.

Steen uyt de nieren van een jonge dochter

Item een scrikkeliken monstrueusen grooten ghetackten steen van couleur als donker noteboomen houdt, wegende over de seshien loot, dewelke tot Dordrecht anno 1602, den

18 Februarij, naer het overlijden ghesneden is uyt de rechter niere van een ionge dochter out omtrent 30 iaren, ghenaeamt Maria van Coninxloo, gheboren tot Brussel. Dese is de Anatomie van Otthone Heurnio voors. vereert 1618. Ende is op eene maniere als de seven voors. steenen gheaccommodeert.

Dese borden alle beide hangen onder het Theatro Anatomico aen beide die sijden tabulae Cebetis.

Item het vel van een man ghetout, op een grooten eiken raem ghespannen: op den raem staet met svarte letteren: *ANATOM. LEYDENS.*

Item het vel van een vrou op een maniere gheaccommodeert. Item het vel van een kindeken ghetout, oock op een klein eiken raemken ghespannen, hetwelke mede is gheteikent: *ANATOM. LEYDENS.*

Item hasta mucronato rostro serraepiscis.

BORDEN, ENDE TAFEREELLEN, EN TAFELLEN

Indeneerstensesghescrevenborden, op wagenschottepeneelen.

1. een dat hangt boven de glasen tegent Oosten met een wagenschotten lijst, daer in staet
Victuros agimus semper, nec vivimus unquam.
Vivere da recte, da bene Christe mori.
2. { Item drie sonder lijsten, met svarte kanten, het middelste lanck en smal, daer drie latijnsche versen op staen, uyt Martiale.
3. { De tve aen de kanten vant voors. wat langer als tve voet ende bi nae vierkant, daer aendachtelike spreuken
4. { opghescreven staen uyt de Heilige Schrift int duyts: ende Seneca Philosopho int Latijn.
5. Item onder de Instrumentkas een sonder lijsten met svarte kanten, smal ende so lanck als de voors. kasse is, daer uyt Statio sommige aendachtelike versen op sijn ghescreven.
6. Item een over de deur met wagenschotte lijsten, daer in staet,
Ut libi mors felix contingat, vivere discite
Ut felix possis vivere, discite mori.

Item een houten passer heel groot, daer af het bovensten ende de punten sijn verguldt.

Item een tafel van vieren houten groen ghevervet, met svarte kanten, daer op met svarte letteren staet *ANATOM. LEYDENS.*

Item een tafel van vieren houten rootghevervet, met svarte kanten, ende op de kanten kopere ringen met kleine isere krammekens vast: de welke dienen int Anatomiseren omde linewaels kleden vast aen te binden, opdat geen lichaem niet oneerlick gans ontbloot en leidt. Daerop met svarte letteren staet. *ANATOM. LEYDENS.*

Item een Croon van eikenhout frai beschildert, ghemaeckt als een vijfhoek, staende boven op ider hoek een blaker van blik rood ghevervet om kaersen in te stellen: ende onder ses vergulde knopen: ende voorts vol kleine gulde sterrekens. Dependende van de balck aen een lanck iseren keten root ghevervet, van seven stukken, tuschen een ieder een grooten gulden knoop sijnde vast ghehecht.

*GROTE TAFEREELLEN DIE BOVEN IN
THEATRO HANGEN, ALTEMAEL
MET EIKEN LIJSTEN*

1. In den eersten den Kaiser Rudolphus II te paardt.
2. Den Coninck van Vranckrijck Henric de groote, met zijn Coninginne Maria de Medicis.
3. Den Prince van Orangien hoochlofliker memorie Wilhelmus de Nassau.
4. Graef Willem van Nassauen, hoochlofliker memorie.
5. Graaf Ernestus van Nauen.
6. Herpocrates is naer beneden ghetransporteert.
7. Chilo Lacedemonius.
8. Den Alchimist van Breugel met coleuren afgeset.
9. Het Oordeel van Michel Angel.
10. De vijf sinnen, in een lanck bordt is nu beneden ghetransporteert.

11. De vier complexien in een bordt.
12. Twalif Anatomise figuren van musculen in een lanck bordt.
13. Parcae in een rontbordt met coleuren afgheset.
14. Spigel van de Practyck der medicinen, sijn vier prenten in een bordt, is nu beneden ghetransporteert.
15. Een dootshoof.
16. Het recht van Zalencus en Cambyses.
- 17.
18. Vier daer sceleta van beesten in afgheteikent sijn.
- 19.
- 20.
21. Drie monsters met root crijt in een bordt afgheteikent.
22. Een klein bordt daer met root crijt tve twijlingen die ontidelick op de vierde maent doot ter werelt quamen, sijn afgheteikent van Ja. de Geijn 1598.
30. Acht eiken borden, daer op staen met coleuren afgheset diversche Tabulae geographicae, dienende tot illustratie des antiquiteits der Mumie.

*KLEINE TAFEREELLEN DIE BOVEN
IN THEATRO ANATOMICO HANGEN
ALTEMAEL MET EIKEN LIJSTEN,*

Sijn van diversche groote, en soorte negen ende tvintich int ghetal, maer daer af sijn sommige beneden nu ghetransporteert.

IN THEATRO ANATOMICO ONDER

Nota, dat het sceleton van den beer, de tve borden daer de steenen in sijn vast, het scrift boven de deur ende het scrift onder de instrumentkasse, hier te voren sijn ghestelt onder de dingen, die boven in Theatro staan.

In den eersten 12 tanden van See oliphanten, ofte Walrussen die aen isere ketenen vast syn bi de deur van het eerste camerken.

Grote borden met eiken lijsten

1. Item drie derlei afbeeldingen met root crijt van een suyger ofte aenwas after aen de panne vant hooft, daer mede een volderen kint gheboren is tot Leyden 9 Feb. anno 1596 ende leefde 29 uren.
2. Tabula Cebetis.
3. Diversche Sceleta op drie formen afghebeelt in een bort.
4. Tabula Physices cum antiquorum omnium philosophorum iconibus et placitis, auctore Philandro Colutio: ende Physiologiae synopsis Meurissi beide in een groot bort.
5. Item drierlei afbeeldingen met root crijt van een monstreus hooft, dat gheen voorhooft en heeft.
6. Item een bordt van de svakheid des menschen leven met inscriptie, quis evadet?
7. Jo. Heurnii effigies afgheset.
8. Icon viri pij.
9. Typus orbis terrarum Haudij.
10. In den inganck naer het Theatrum tegen het beschof van de trappen staet aen de eene sijde sijn Excellentie den Prins van Orangien Mauritius de Nassau:
11. Ende aen de ander sijde syn Excellentie Graaf Hendrik de Nassau.

Kleine bordes met eiken lijsten

Sijn van diversche groote, en soorte ses en dertig int ghetal. Sonder lijsten op pampiere berden drie: ende een op hout sonder lijste.

Item hangt tegen het eerste camerken het Privilegie der Anatomie dienende tot impetratie van de lichamen die in de wintersche maenden worden in Hollant gheexecuteert, gheoctroyeert bi de Hoochmogende Heeren Staten van Hollandt op de 18 Decemb. anno 1593, is ondertekent *C. DE RECHTERE.*) Item de vernieuwinge vant Selvige ghedaen bi de Staten voors. op den 19 December 1610 is onderteikent.

*IN DE INSTRUMENTKASSE
DIVERSCHE INSTRUMENTEN TOT OPERATIEN
DER CHIRURGIE EN ANATOMIE*

1. In den eersten een boor om te trepaneren.
2. een fret om te trepaneren, heel van iser.
3. {
4. {
5. { Negen Cronen om te trepaneren, van diversche groote
6. { en soorte, die op het voors. boor en fret ghestelt kunnen
7. { worden. Dese hangen altemael aen een peerbom pilaer-
8. { ken gheregen.
9. {
10. {
11. {
12. { Vijf polen, ofte diamanten, die op de voors. booren, in
13. { de voors. croonen ghestelt worden tot vasticheit van
14. { de operatie, ende sijn in een klein doosken gheslooten.
15. {
16. Elevatorium cranii depressi met tve scroeven en de tve
oplichters, die daer op passen.
17. { Tve rasoren met svarte heften, ende bovenaen wat
18. { vergult.
19. Lenticulare epsiforium met een svart heft, ende een
weinich vergult.
20. { Tve platte saegiens als een sabel, met een svart heft
21. { ende boven aen een weinich vergult.
22. Een krom saegien als een sabel, met een svart heft
ende boven aen een weinich vergult.
23. {
24. { Vier beitels met peerbom heften om in hooftwonden te
25. { ghebruyken.
26. {
27. Drie loode hamers van verscheidene groten en fat-
28. soenen, om tot de voors. beitels in hooftwonden te
29. ghebruyken.

30. {
 31. {
 32. { Seven nieuwe sni meskens om te Anatomiseren met
 33. { svarte heften.
 34. {
 35. {
 36. {
 37. { Drie oude sni meskens om te Anatomiseeren, tve met
 38. { roode en een met een svart heft.
 39. {
 40. { Tve scheermessen met roode heften.
 41. {
 42. { Tve scheermessen met witte gheamalieerde heften.
 43. {
 44. {
 45. { Vijf Anatomiseer messen met svarte heften boven aen
 46. { een weinich vergult.
 47. {
 48. {
 49. Een rechte vlijm.
 50. Een cromme vlijm.
 51. { Tve Slag vlijmen.
 52. {
 53. een groot koper Clysteer.
 54. een klein koper Clysteer.
 55. een houten trechterken om op de voors. clysteer te stellen.
 56. een koperen trechterken om te ghebruyken als de voors.
 houten.
 57. een Clysteer van tin met een dubbelt ivoor pijpken.
 58. { Tve saegen met vier bladeren, ofte sagen daertoe.
 59. {
 60. een iseren bandt voor het scheursel.
 61. een speculum uteri.
 62. een pes gryphi om suygers uyt te trekken, bovenaen
 vergult.
 63. een langen krommen haeck, boven aen vergult met een
 peerbomen hantvat om als de vrucht bi stukken uyt 's
 moeders lichaem ghehaelt moet worden te ghebruyken.

64. { Tve grooten, ende een kleine tang, om bosklooten ende
65. { andere dingen, uyt de wonden te trekken.
66. }
67. een Arteri tang.
68. een koper kokerken, aen het ent als een doorsneden
rink, bequaem om te ghebruyken int vast hechten van
alle vleiswonden. Ende daerbi vijf kromme naelden,
tot dese operatien bequaem.
69. een kleine barbiersschaer.
70. een groote barbiersschaer.
71. tve montstukken, ofte specula oris.
72. een montscroef.
73. een sulver instrument om in watersucht, het water
door den navel af te tappen.
74. een catheter ofte kromme pijpe van silver met een silver
penneken om schoon te maken daer bi om in verstop-
pinge van water in de blase, tot vorderinge van water-
losinge te brengen.
75. { Vier instrumenten boven met een dunne steel, ende
76. { onder breet plat, wat kromachtich: tve grote boven
77. { met vergulde knoopiens ende tve kleinder van glat
78. { iser.
79. Syrinx ofte coperen spuyt.
88. Negen beitels.
93. Vijf elsen.
95. Tve Dreilen.
97. Tve ronde tinne lepelen.
99. Tve ronde houtte lepelen.
100. een krom mes met een svart heft.
109. Negen houtte messen van bosboom, aen beide de Siden
scherp, bequaem om musculen te separeeren: daer af
vier kleine sijn, ende de ander vijf grooter.
117. Acht kleine haken met tve kraulen, om de mem-
branen op te lichten, daer af vier vergulde knoopiens
hebben.
123. Vijf groote ivore haken tve met tve takken ende drie
met een tack.

128. Vijf instrumenten heel van iser, boven met tve knopen bequaem om de partien te demonstrenen ende in de conduiten van de partien te steken.
130. Tve instrumenten heel van koper, een dat plat en lanck is, onder wat krom om de huyg te lichten: het ander rontachtich ende bequaem om wijd op te doen.
154. Vier en twintich isere kleine en middelmatige instrumenten van alderhande fatsoenen, daer ook onder sijn elevatoria, raspatoria, incisoria.
157. Drie lange isere instrumenten met svarte heften ende witte ivoren knoopiens daer op, een weinich boven aen vergult: dienende om alle partien te demonstrenen.
158. Een doos ghetekent *ANATOM. LEYDENS.* daer in is het toebehoren tot de tve voors. Dreilen: ende een klein doosken, daer de voors. polen ofte diamanten in sijn.
159. een ront doosken donkerroot, uyt een hout, ghetekent als de voors. dient om smee ofte olie, tot bewaeringe van de instrumenten, ende om de elsen almen boort in vet te maken.
161. Tve houten hamers, een besneden, ende een glat.
164. Drie slijpsteen, een klein ende tve grooter.
165. een leder op een houtien ghespannen, om de snimessen op te effenen.
166. een scroef met een priem om in den hals een setoen te stellen.
167. een gladde isere pijp, voor aen open, met een cauterie voor dikker als boven, om de huych te cauteriseeren.
168. een cauterie om de borst te doorboren, met een plaet aen een lange steel, daer het selvige in sluyt: ende met roode en blauwe sijde linden banden om, de voors. plaet tot alle sekerheit op lijf vast te binden.
169. een plaat met een hantvat van peerbomen hout ende daerin blau en roode sijde banden: heeft een rontgat daer een cauterie in sluyt.
170. een plaat met een hantvat van peerbomen hout, ende gheel en roode sijde banden, daer een vierkant cauterie in sluyt.
171. een snijtang.

198. Acht en tvintich cauterien allemael van diversche fatsoenen, met peerboom heften.
200. Tve naeltviskens.
201. een baxken van eiken hout, met vergulde kanten ende voeten, is gheteikent *ANATOM. LEYDENS.*
202. een Pincet.
203. een Preukel.

Nota dat alle de voors. cauterien, ende ander instrumenten die handvatten hebben behalve de messen, groote haken, beytels, en elsen, boven aen hebben tot vastichheit ende cieraet breede coopere ringen. Item dat het meestendeel van alle de voors. groote instrumenten, behalve de cauterien, clysteren, dreylen, aen sijde snoeren hangen.

206. drie uytstekerken om tanden uyt te steken.
207. een instrument om den baert plat te fatsoenen.
208. een groot instrument van wagenschot curieus ghemaeckt om verstuyckte armen int lidt te stellen ghe-naempt Glossocomium en van Hippocrate Ambi, hetwelk selden van so curieuse forme ghevonden wert, hanget in ipso theatro tegen den muer.
209. een langen iseren naelde met een root sijde snoer om in den hals een fontanel te stellen.
210. een clyster per vesicam met een dubbelden Ivoren pijp.
211. een groote afbijterstang.
212. een verholen schaer.
214. Tve ronde kleine witte dooskens, een met Amaril, ende het ander met Pastei, om vlijmen, ende snimessen te slijpen.

*DE GROOTE KASSE
DAER DE GROOTE MUMIE IN LEIT*

1. In den eersten. De groote Mumie, antiquo ethnico ritu depicta, leit op een eiken planck, in haer kustodie ofte dootkiste, daer die in de grotta in ghevonden is. Het deksel daer af staet boven op de kasse als een statua, Isidis icone representans.

Aen dese Mumie is anders niet ontdekt als het aengesicht, van de ogen af tot aen de kinne, ende onder de groote tee, : opdat die van corruptie mach worden ghepraeformeert. Opt hoeft staet een mutse van root armesij, met boorden daerop van franien, van duidelijke couleur. Op de borst leit een... nit van tve japissteenen uyt Aegypten, aen een sijde snoer van diversche coleuren, om te bedekken de quetsure die recht midsten in de borst is. Boven in de kasse recht voor, ende aent hoefdeneinde, hangt een rabat van diversche coleuren van armesij, ende daeraen dies gheliken franie, lanck omtrent een half elle. Boven aent hoeft ende onder aen de voeten leit een kussen van armesijde van diversche coleuren.

Nota, dat after de dootkist van de Mumie, liggen diversche ghedrukte inscriptien van alle de kassen die in theatro Anatomico sijn.

Buyten voor de kassen hangen op een eiken peneel met swarte kanten ghescreven *Cautelae. mumiae inspiciendae.*

Item buyten op de deuren staen met de handt van Heurnio ghescreven int Latijn de volkomen explicatie van alle de rariteyten die in dese kasse sijn. Als ook int duyts ghedrukt de explicatie der Mumie. Boven de deuren van de kamer staet op tve peneelen een Latijnsch ghedrukte inscriptie ter eere Davidis de Willem die de Mumie gheschonken heeft. Ende boven op de kasse, in het pedestal daer het deksel van de dootkist op staet is een ghedrukte Latijnsche inscriptie ghestelt aengaende hetselve deksel.

2. Een groote lange witte doos, met een inscriptie daerop, in de welke is een monsterken van onghebleikt Aegyptisch linden, ende een van ghebleikt, van sodanige soorte als daer de Mumie mede bewonden is. Item chinees pampier dat bi na van een subtylheit is als het oude Aegyptisch pampier daer de afghoden op gheschildert sijn op de Mumie.

3. Een vrouwen en de eens mans beeldt uyt Japan met de welke de guyglaers aldaer haer spellekens spelen.
  4. Fungus ingens orbicularis, vulgo crepitus lupi apelatur.
- A.
5. Op een peneel met swarte kanten ghenoteert A, staen vast ghehecht dese rariteiten uyt Indien.
    - 1a. Lobus ingentis fabae Africanae ¹⁾.
    - 2b. Fructus ex eadem faba ²⁾.
    - 3c. Nux ex Africa.
    - 4d. Phasaeolus fabae arborescentis ex Guinea.
    - 5e. Faba purgatrix ex insula D. Thomas, et figurae similitudine Cor D. Thomae dicta.
    - 6f. Picae Breasilicae rostrum.
    - 7g. Phasaeolus indicus maior.
    - 8b. Annulus ex dente equi marini.
- B.
6. Op een peneel met svarte kanten ghetekent B. Rostrum avis Rhinocerotis, donum viri Nobilissimi D. Adriani Pauw, Academiae Curatoris.
- C.
7. In een lange open wagenschotte doos, ghetekent C liggen dese rariteiten uyt Indien.
    1. Fructus reticulato corio ³⁾.
    2. Fructus incognitus.
    3. Faba purgatrix ex America ⁴⁾.
    4. Nux Fausel ⁵⁾.
    5. Fructus peregrinus ex Madagascar.
    6. Fructus ex Guiana ⁶⁾.
    7. Fructus ex lobo Africano.
    8. Cardamomum majus ⁷⁾.
    9. Siliqua ceratoniae arboris.
    10. Ossiculum peregrini cujusdam fructus.

¹⁾ CLUSIUS, Exot., p. 64.

²⁾ CLUSIUS, Exot., p. 66 en 335.

³⁾ CLUSIUS, Exot., p. 30.

⁴⁾ CLUSIUS, Exot., p. 336.

⁵⁾ CLUSIUS, Exot., p. 187—189.

⁶⁾ CLUSIUS, Exot., p. 27.

⁷⁾ CLUSIUS, Exot., p. 187.

11. Nux ex Africa.
12. Fructus ex Guyana ¹⁾.
13. Fructus peregrinus ex India.
14. Cortex Winteranus ²⁾.
15. Lignum aloes ³⁾.
16. Nux fructus Cajoi ⁴⁾.
17. La more lignum ex America.

D. 8. In een lade die svart gevervet ende heeft vergulde randen en voeten, ghetekent D.

1. Phasaeoli variegati coloris parvi, quibus maior adjacet, ac fabae, ex America ⁵⁾.
2. Lapis ossifragus sive sabulosus.
3. Ex maris glacialis littoreis tractibus crystallus solidissima.
4. Panis ex farina arboris fariniferae ⁶⁾.
5. Bolus ex Armenia verus Orientalis.
6. Terra Lemnia sigillata.
7. Bolus contra venena efficacissimus.
8. Pecunia minuta Indiae Orientalis.
9. Pulpa ex Guanabano fructii Aethiopiae ⁷⁾.
10. Pars fungi, qui vulgo dicitur, crepitus lupi ⁸⁾.

E. 9. Op een groot peneel ghetekent E sijn dese rariteiten vast ghemaekt.

- a. Fungus ingens, ante annos centum evulsus ex arbore in Caga pago ad lacum Harlemensem.
- b. Ala piscis volatilis.
- c. Rostrum picae Bressilicae majoris.
- d. Cyrrus Cammari Aethiopici.

AA. 10. Acunaces ex regno magni Mogor.

---

¹⁾ CLUSIUS, Exot., p. 27.
²⁾ CLUSIUS, Exot., p. 75.
³⁾ CLUSIUS, Exot., p. 172.
⁴⁾ CLUSIUS, Exot., p. 198.
⁵⁾ CLUSIUS, Exot., p. 69.
⁶⁾ CLUSIUS, Exot., p. 5.
⁷⁾ CLUSIUS, Exot., p. 231.
⁸⁾ CLUSIUS, Rar., p. CCLXXXVII.

- BB. 11. Pugio Aethiopicus.
- CC. 12. Caryophylli adhuc adhaerentes ramulo foliato ¹⁾.
13. Planta saxea pseudo coralloides.
- DD. 14. Lapis Astroites seu stellaris.
- EE. 15. Fungus lapideus ²⁾.
16. In vitreo specimina aromatum conditurae Mumiae.
17. In een ronde doos fragmina Mumiae.
19. Twee peneelkens met zwarte kanten, opt een is, Inscriptio speciminum aromaticum: opt ander Loculi Mumiae inscriptio.

Kasken B

Staet buyten boven in de deur op een eiken peneel, een ghedrukte inscriptie ter eere van David de Willem die de rariteiten, daer besloten gheschonken heeft.

- I. Urna Feralis Aegyptica, cujus operculum representat caput mortuae, sed cruentis stigmatibus adpersum. Intus iacet embryo conditus in Mumiam, capite prominente, et adiacente icuncula firtili Isidis.
- A. een viper.
- B. een Aegyptische Scallebyter ghesneden uyt carneol.
- C. een kakebeen van een Mumie.
- D. een bovenkake, daermen in siet de hollichheit die int kakebeen is, ende de hollichheit die int bakkeneel boven de neuse is.
- E. Piscis Soleae Indicae exuviae.
- F. Brachium Mumiae.
- G. Capriscus Rondeletii.

¹⁾ CLUSIUS, Exot., p. 124.

CLUSIUS, Curae, p. 47.

²⁾ CLUSIUS, Exot., p. 15 en 181.

Kasken C

Heeft een inscriptie als de voorgaende.

- A. een slangenvel.
- B. Lapis negriticus ad calculum renum ex capite Manati.
- C. Lapis ex stomacho anseris Magallonisi.
- D. Lapides Aetitides.
- E. Mumiae brachuim.
- F. Coles lupi.
- G. Cervi membrum genitale a Jo. Heurnio praeparatum.
- H. Crania duo in quibus iuxta Lambdoidalem suturam spectantur additamenta rarae magnitudinis.
- I. Capus aethiopsis.
- K. Crocodili pullus.
- L₁. Sanguis crocodili.
- L₂. Bubo Aegypticus ligneus.
- M. Scyphus ex putamine ovi strutiocameli.
- N. Calsuwe lapis nephriticus orientalis.
- O. Calsuwe lapis nephriticus occidentalis.
- P. Tympanum auditus.
- Q. Inaures Brasiliensium.
- R. Ossicula parva auditus pyxidi inclusa.
- S. Piscis orbis marinus echinatus.
- T. Melanderinus Rondeletii.
- V. Coles castori.
- X. Vesica canis.

Kasken D

Heeft een inscriptie als de voorgaende.

- A. } Osyridis mithrati effigies lignae vetustate ambesae.
- B. }
- C. Icuncula Isidis Orum lactantis.
- D. Canon Aegyptius ligneus ad corpora aromatibus in Mumiam condienda.

Drie witte varduyn steenen: op een ieder staen drie oude steenen beeldekens uyt Aegyptenlandt, daer onder dat sijn drie Osyridis, welker tve op de rugge hebben aliquot Hieroglyphica. De reste sijn icones Isidis, waeronder dat tve sijn, die voor vol Hieroglyphica sijn.

*BIVOEGSEL DER VERMEERDERINGE
VAN DE RARITEITEN EN
ANDERE DINGEN, SEDERT
DEN IARE 1622 DECEMB. 20
TOP OP DEN 8 MAII
ANNO 1628.*

In den eersten In de casse daer de kleine Mumie in leit.

een mumie van een persoon omtrent elf iaren out welkers aengesicht gans heel is

Lampades ex vetusto monumento duae

Arteria aortae truncus siccatus in onserre cum descriptione

Hepar humanum siccatum, et a parenchymate liberatum, in onserre cum descriptione

Calcei ex Moschovia cum inscriptione

Cropidae ex Indiae Orientalis regno cum inscriptione

Cucurbitae duae vitreae ex Syriae urbe Alepo, tabulae affixae cum descriptione

Conchae Anatiserae seu Ansiferae, onseri affixae cum descriptione

Urna Romana cum descriptione

Organa auditus in onserre cum descriptione

Tve mannekens op hout gheschildert, daer de Japonesen spelkens mede spelen, als de guygelaers hier doen op de kermissen

een tack coralline

Diversche kleine viskens uyt Oost-Indien

Drie sprinkhanen ghevangen in Capo de Bon Sperante ende een schallebyter uyt West Indien van de Cootsenilieboomen

een ghedierte uyt West-Indien als een groote egdisse

een hoeft van een hey

een groote kan ofte pot boven toeghesloten met aerde daarin Teae, is ghesonden uyt Japan, daer staet buyten op een inscriptie met letteren die men aldaer ghebruyckt.

een sceleton van een mol.

een kreeft met een lange pinne uyt Oost-Indien.

*In de kasse daer de
groote Mumie leit*

een hele arm van een Mumie.

eenige simplicia pharmaca, sive medicamenta ex Java, daer de namen en krachten by ghescreven sijn.

eyers van een slange uyt Indien.

een kloodsteen } vereert door den Ed. Heer Generael
een pedra Peco(?) } van Oost-Indien Pieter de Carpentier.

een kleen eekhorenkens vel met een plat staertken.

een potken daer Chinees bier in is van smake, ende kracht als straffe Spaenschen wijn.

een hoofd van een tijger.

een rol wit, ende een rol root, Chinees pampier.

*Diversche andere Rariteiten
en dingen buyten de cassen*

Exuviae Rhaiae piscis ex Angola.

Exuviae piscis maculosi ex Angola.

Arcus Samojarum.

Tuba ex corticibus arborum.

een Moschovisch huysken van hout.

een vreemt viervoetig beestken uyt Angola.

een hoofd van een Revier paert.

een Moschovisch hembde, en onderbroek.

De begraefnisse van den Hooggeboren Vorst Maurits, Prince van Orangien hoogloflicher memorie, op een peneel gespikert.

Tve tinne Spuyten ofte Syringes om int cureeren der aposteunen te ghebruyken.

een vel van een tiger op een raem ghespannen, ende midsen in theatro opgehangen.

een vel van het hoofd van een iongen Rhinoceros.

2 Schaetsen daermen in Noorwegen, ende Finlandt van die sneu bergen mede glijt, met een inscriptie daerbij.

een tramee ofte silveren naelde, om de schillen van de oogen te lichten.

Pulpitum om te ghebruyken int praepareeren alstaende.

een menschen huyt tot horen perkement bereit op een raem ghespannen.

een bel met een houten steel.

een klein blaesbaxken met root leer.

*FINIS DER RARITEITEN, EN ANDERE DINGEN
DIE TOT OP DEN 8 MAY 1628 IN THEATRO
ANATOMICO GHEKOMEN WAREN
OTTHO HEURNIUS*

*IN HET EERSTE
CAMERKEN*

Boeken

In folio.

1. Hippocrtis Coacae praenotiones cum commentariis L. Duroti. Parisijs, an 1588.

Item Hippocrates de morbis mulierum cum interpreta-tione et commentarijs Mauricij Cordaei Parisijs an 1585.

2. Thomae Rodorini a Veiga commentaria in Galeni, Artem parvam Libros sex de locis affertis, et Libros duos de differentijs februm, Lugduni an 1594.

Item, De manuale operatien der chirurgien, met diver-sche figuren, int Fransosch bescreven door Jaques Guillemean, ende int Nederlandts over gheset door Carolum Battum, tot Dordrecht an 1598.

3. Fallopij Opera omnia, Francofurti apud Wechelos an 1606.
4. Schenkij observationes medicinales omnes. Francofurti an 1609.
5. Thesaurus chirurgiae, Francofurti an 1610.
6. De Partu Octimestri Fredericus Bonaventura Urbinas Francofurti 1601.
7. Valledij. Commentaria in Hippocratis libros epidemion, Coloniae an 1558.
Item Salius, P...rsus in Libros quatuor Hippocratis de morbis. Francofurti 1612.
8. Anatome Andreae Laurentij Francofurti.
9. Cardanus in Hippocratem de Aere, Aquis, et Locis, Basil.
10. Julius Casserius Placentinus. De quinque sensibus Francofurti 1610.
11. F. Plateri Tabulae Anatomicae, Basil. 1609.
Item, Marci Antonij Ulmi Physiologia Barbae humanae, Bononiae 1603.

Nota, in alle dese voors 11 boeken steken brede groen sijde banden.

12. Jo a Colle elucidationes chirurgicae et Anatomicae. Taliacotij De Curtorum Chirurgia per insitionem Libri duo, Venetijs 1597.

Nota dat in het eerste casken bi de tafel leggen de ghedrukte *Privilegien der Anatomie* ende de *instauratie ofte vernieuwinge der selver*: van een ieder een goede quantiteit exemplaren.

In 4°.

1. Cabrolj Tabulae Anatomicae, et Observationes Medicae 1609.
2. Montalti Lusitani Archipathologia, Lutetiae 1614.
3. Holerius de Morbis Internis cum Com. Lud. Dureti, Parisijs 1611.
4. Pinax Microcosmographicus Stephani Michelspacheri Trirolensis 1614.

5. Jo Heurnii commentaria in
Hippocratem De Hominis natura
Prognostica
De Morbis Acutis
Aphorismos.
apud Raphelengium an 1611.
6. Ulmus de Utero muliebri Bononiae 1601.
Item. Introductio chirurgiae Hippolyti Parmae Patavij
1612.
Item. Saticomastix Hippolyti Obicij. Ferrariae 1615.
Item Fabricius Hildanus De Gangraena et Sphacelo,
Oppenheimij 1617.

Nota dat op alle de voors. ende oock de volgende
boeken, met de handt van Otthone Heurnio ghe-
screven is dat die de Anatomie toebehoren ende
tot wat tyt die ghekost sijn.

In 8°.

1. Jo. Baptista Porta De Humana Physiognominia, Vi-
sellis 1601.
Item Jo. Tardinus de pilis, Turnoni 1609.
2. Theatrum anatomicum Caspari Bauhini, Francf 1605.
3. Pigraei Chirurgia Paris 1612.
4. F. Plataei Observationes medicinales. Basileae 1614.
5. Osteologia Riolani. Parisiis, 1614 met groen sijde
banden.
Item. Ejusdem Schola Anatomica, ibidem 1608.
6. Columbi Anatome, Francofurti, an 1593.
Item Aquaependentis Pentateuchos chirurgici. Ibid
1604.
7. Aphorismos Hippocratis cum Commentariis Halerii
1613.
8. Valeriolae Observationes 1605 Lugduni.
Item. Riolani filij disputatio De Monstro. Lutetia nato,
anno 1605.
Item, Vesalij examen observationum Anatomicarum
Fallopj. Hanoniae 1609.

9. Fabricij Hildani observationum Chirurgicarum centuria tres, Basileae 1606.
Item, De gravissimo Sclopeti vulnere, Oppenheimij 1614.
10. Jo. Ab. Indagine introductiones in Physiognomiam.
Item Gratarolus de praedictione morum.
Item Gaurinus de Physiogromia Ursellis 1603.
Item Jo. Matthei evadatio difficilium quaestionum medicarum Horbone Nassouiorum 1616.
Item Coclenij defensio magneticae vulnerum curationis contra Robertum Jesuitam, Morpurgi 1617.
11. Casparus Bauhinus de Hermaphroditis. Oppenheimij 1600.
Item, Galenus de Clysteribus et Colica apud Rappheng. 1591.
Item Jo. Fienus de Flatibus 1592.
12. Marcelli Donati medica historia mirabilis.
Item Francisci Rousseti Hysterotomia, Basileae 1588.
13. Foresti Observationes Chirurgicae, 1610.
14. Cardanus in Hippocraten de alimento Basilea 1582.
Item, Idem, De causis, signis et locis morborum. Ibid 1583.
15. In 12°. Lapis Lydius... Sechtheni. Paderbornae 1614.
Item Erastus de Lamijs Amborga 1606.

*Meubelen ofte huysraet, opt
eerste camerken*

1. In den eersten een vijren tafel, op een vijren scraeg: de tafel groen ghevervet, met taneetde kanten: de scraege blau.
2. Item een blau wollen kleet op de tafel vòors.
6. Vier stoelen groen ghevervet, een krok stoel, tve lege matte stoelen, een groote matte stoel met leunen: is op alle te mael after gheteikent *ANATOM. LEYDENS.*
7. een koperen Akerken, ofte ketelken.
8. een koperen bekken, om de handen te wasschen.
10. Tve copere candelaers.

13. Drie copere domperkens.
15. Tve houte candelaeren root ghevervet.
17. Tve houte candelaeren, root, blau, en groen ghevervet.
18. een tinnekanneken van een pint wijn.
19. een grooten tinnen trechter.
20. een aerden gheschilderden kom, om de handen in te wasschen.
25. Vijf roode houten schotelen, in 't midsten gheteikent *ANATOM. LEYDENS.*
26. een propere tang heel glat.
27. een heel klein tangesken, heel glat.
28. een schop met een gladde steel.
29. een blaesbalck met svart leer, ende een copere pijp.
30. tve gladde isere suyters met punten voor aen.
32. tve gladde blokken, daer de boeken mede vast worden ghestelt.
36. Vier bloxkens van eiken houtrootghevervet, boven met iseren platen ende gaten om kleine waskaerskens in te stellen: syn gheteikent: *ANATOM. LEYDENS.*
42. Sex bloxkens wat kleinder, donker root, oock met isere platen, en de gaten, gheteikent als de voors.
43. een groote waghenschotte kaerslade, met een middelschot, is onder gheteikent *ANATOM. LEYDENS.*
44. een raem van eiken houdt, daer hier voortijts op ghestaen heeft een vel van een man bereit tot horen perckement.
45. Tve waghenschotte planken over de tve voeten lanck ende omtrent anderhalven voet breedt, donkerrood gheteikent *ANATOM. LEYDENS.*
48. Drie aerde kopiens.
49. een aerde kommeken om de handen in te wassen.
50. een iseren hamer met een houten ghedraiden steel.
51. een klein gheschildert aerden schotelken met sout ende een root beenen lepelken, half afghebroken.
52. een dubbelden looden inktpot met vier figuren buyten op en de bovenopt deksel dat daer vast aen is *Pallas armata cum Gorgone.*

55. Drie witte tiende mandekens, tve van een groote, ende een wat grooter.
56. een isere roede, root ghevervet, die voor de glazen leit ende daeraen met koperen ringen vast een groen kleetien van say, dat de gheheele glazen beslaet.
57. een steenen waterpot.
58. een potien met olie daer ghevyelt loot in ghesoden is om de instrumenten te bestreiken, tot praeservatie van de roest.
59. Een vrous vel ghetout, daer den eenen arm half af is ghesneden
dit is daer naer in ipso theatro ghestelt.
60. Ordines lectionum publicarum Academiae hujus ab anno 1620.
In de tve eerste caskens leggen diversche beenderen van menschen, ende ghedierten, ende in de laetste tve leggen diversche exemplaren van het eerste, ende oock daer naer vernieuwde Privilegie der Anatomie.
62. tve meskens, daer af de heften een van hout, het ander been.
63. een spiegelken in eene svarte kante.
64. een slot om op de groote kasse van de mumie te hangen.
65. een kas met sleutelen.

Cieraet, van bordē, en Prenten

- 1.
- 2.
3. In den eersten drie figuren Anatomicae verthonende alle de inwendige partien van de een mans ende vrouwen-lichaem: Sijn op eiken peneelen gheplackt, ende hebben platte lijsten ende voor wagenschotte schuyven diemen bequamelick afneemen kan: ende syn de bordē, en schuyven alle beide gheteikent: *ANATOM. LEYDENS.*
4. Item een prent van de begroetinge van ons Salichmakers van de drie Coningen: ende de Besnidenisse. Beide op een wagenschotte peneel, int midsten met een platte lijst ghescheiden, ende ronts om een platte eiken lijst.

5. Den grooten Hercules van Goltsio, op een wagen schotten peneel, met platte lijsten van wagenschot.
7. Twe kleine bordekens met wagenschotte lijstkens, het een mors loquitur, het ander mortem alloquitur.

*Prenten op pampiere berden, met
swarte, en marberde kanten:
ofte sonder die, vastghespikert ofte opt
hout gheplackt*

1.)
2.) In den eersten de vier deelen des Werelts van Jansonio,
3.) een ieder op een heel groot blat.
4.)
8. De historie van Elias in vier prenten, van de inventie van Bloemaert.
12. De vier euwen des werelts van de inventie van Antonio Tempesta.
13. een strijt met oliphanten van Raphael Urbijn ghesneden van C. Cort.
14. Den grooten walvisch van Saenredam.
15. Zijn Prinselike Excellentie Mauritius de Nassau met den hoet op.
16. een Belblaserken, quis evadet?
17. Ons Lieven Heer int hofken, van de inventie van Thadaeo Zucchero.
18. De strijtbaere vrou van Haerlem, ghenaeemt *Kennau*.
19. Henauligen van Meurs, die sonder eten ofte drinken gheleeft heeft langen tijt.
20. Twe coningen der haringen, met characters opt lijf.
21. *Medicinae abusus Riolani*.
22. *O. Heurnij Propempticom in discessum Dijckij Sueciae Romani Typus*.
23. *Imperii Romani Typus*.
24. *Catalogus librorum* op een eiken peneel.

INT TVEDE CAMERKEN

Meubelen

1. In den eersten een tafel met een kleet als int eerste.
2. een svart lakens kleet dat men over t lichaem leit als men Anatomiseert.
4. Tve roode vijren planken, daer het kleet tusschen leit, met een blau steen daerop om te porsen.
5. een lantaren root ghevervet om vier kaersen in te stellen.
6. een houtte mou root ghevervet met groene kanten.
8. Tve borstels om stof af te doen.
10. een autaerken als een povet ghemaekt, seer cierlick beschildert.
11. een ront vijren stoxken root ghevervet ses voeten lanck daer die maeten van voeten en duymen op staen.
Item noch een kleinder maetstoxken onghevervet.
16. Vijf isere ronde svarte gladde spillen, int midsten hebbende een platte ronde knoop ende onder een driestallige voet om wat vast te staen. Dese worden in de winter ghestelt in de casse, die in Auditorio medico staet ende daerop worden uyt het Theatro Anatomico verscheiden Sceleta ghestelt tot gherief der lessen Osteologie.
17. een ghecoleurde stock met een pampier vaen daer eenige spreuken op ghescreven staen, is nu gheaccomodeert in Theatro.
19. Tve kannewasserkens om de sceleta en de hoofden van binnen mede te reinigen.
23. Vier isere blakers root ghevervet, om op duymen aende muren vast te stellen.
31. Seven blokken root ghevervet om als men Anatomiseert onder het hooft te leggen.
32. een ghecoleurde stock met een linden vaendel is nu in theatro gheaccomodeert.
33. een houten bordeken aerdich ghesneden daer hier voortijts wat op ghescreven is gheweest, dan nu vergaen, is nu gheinstaureert ende daerop een inscriptie ghestelt bi het elantshooft.
34. een lanck vijren kistken met een maelslot daeraen hangende.

RARITEITEN

Sijn in een wagenschotte kasken besloten de naervolgende dingen: ende is opt kasken buyten gheteikent: *ANATOM. LEYD.*

Buyten opt voors. kasken staet int breet ghescreven met de handt van Otthone Heurnio de explicatien van de rariteiten, dewelke in dooskens besloten sijn op dewelke ook de enarratie, als vooren ghescreven is. Ende sijn de dooskens, ende haar deksels met letteren ordentelick gheteikent A, B en C welke letteren ook buyten opt deurken vant kasken staen, daer de voors. descriptie bi ghevoecht is, op dese manire:

- A. Nitrum pyramidali figura, intus cava, in Aegypti arenosis desertis, ubi magnis cumulis sponte provenit a viro ornatiss. D. Davide de Willem, collectum anno 1619. Herodotus Lib. 2 scribit olim hoc usos fuisse Aegyptios in conditura cadavera quae hodie Mumiae vocantur. Hodie Aegyptii hoc pro sale utuntur. Dit is door kracht van onze vochtige lucht verdwenen.
- B. Alumen caeruleum quod in Ternada et Tidora insulis moluscis invenitur, cujus vis est excellens in Haemorrhoidum cura si aqua dissolutum cum Sindone applicatur. Is nu boven in Theatro ghestelt in het kasken D.
- C. Psylothrum, seu depilatorium a D. Davide de Willem ex Aegypto dilatatum anno 1619, quo ibi foeminae utuntur ad palpebras et pudenda a pilis mundanda.
- D. Taea fruticis in China convenientis folia nos delata ex Javae insulae civitate Bantham anno 1618. Haec in aqua decocta eam rubro colore tingunt, quae colata, ac calide potata mirabiliter stomachum omniaque viscera corroborat.
Maer dese sijn nu meest alle op andere plaetsen ghestelt.

*Cieraetsels van prenten
op pampiere berden
gheplackt, met swarte
kanten, vast ghespikert*

9. In den eersten. De Acht Fortes van Goltzio, met den titel.
13. Item de vier cadentes van Goltzio.
14. Item een begroetinge van Jacob en Ezau van Coninxloo.
15. Item den toren ende confusie van Babel, van C. van Mander.
16. Orpheus Frisii.
17. een oordeel.
18. Andromeda int ront van de Geyn.
19. De ontschakinge van Europa int ront van de Geyn.
20. Tabula totius Anatomes op een pampiere berdt aen beide die Sijden gheplackt.

*Diversche dingen
die op beide de
Camerkens, in, en
buyten de kaskens sijn*

6. In den eersten ses kussens heel nieu, van schoon roof laken, met roode leeren: met veeren ghevolt.
9. Item drie pulpita van eikenhout, een groot en leeg, een middelbaer van grooten ende hoochten een klein, maar heel hooch, is van binnen in al dese gheteikent *ANATOM. LEYDENS.*
11. een klee bostel wit, en een svart.
22. elf groote laden, daer af thien van eikenhout sijn, ende een van vijren, die ghemarmert is, met swarte kanten, ende syn daer onder drie, die een ider vier bonnen: ende een die een deksel heeft vast ghemaect met isere banden, van dese worden altemet eenige ad Academiam ghetransporteert.
25. Drie kleine laden van eikenhout.

26. een oude doos sonder deksel daer diversche oude rom-
meleri van iserwerk in is.
Nota dat meest alle de voors. laden gheteikent sijn
ANATOM. LEYDENS, ende dat altemet van dese
enige worden in de kasse in Academia ghetran-
sporteert, in dese sijn rose bladeren en lavendel om
goeden reuk: ende in tve... verdeelt sijn vier laden,....
34. Negen spongien groot ofte klein, van dese versleyten
alle iaer sommige.
43. een root napken, ende daerin drie elsen, met een afbiter
tangeken, ende tve buygtangekens: ende een deel coper-
draat, om de sceleta te verstellen ende onderhouden.
44. een grooten houten hamer.
50. ses groote pampiere berden.

*IN DE KELDER
ONDER*

4. In den eersten vijf leeren, daer onder tve witte sijn
van de welke een dobbelt is: ende tve root, van welke
een een trap is. Sijn altemael gheteikent *ANATOM.
LEYDENS*. Blijft ghemeenlick de kleine roode boven
leggen, om bi de instrumenten te klimmen.
5. een turf ton groen ghevervet, is gheteikent als boven.
6. een waterton root ghevervet, is gheteikent als boven.
7. een tobbeken rootghevervet, is gheteikent als boven.
8. een back van eiken, met een deksel daer op 4 voet
lanck $2\frac{1}{2}$ breed, sijn beide gheteikent als boven.
10. Tve scragen van vijren hout, om de voors. back op te
stellen. Syn gheteikent als boven.
11. een isere scroef als de smits hebben om beenderen in
vast te stellen als men die deurboort. Staet vast voor
het Suytvenster nevens de watersteen aen een eiken
banxken.
12. een groot block om beenderen op te praepareeren.
13. een huysken om een sceleton in te stellen, van vijren
hout, met een slot daer aen.
14. een ouden eiken banck met een leun, die meest vergaen is.

15. een groote aerden pot met een deksel om dove kolen in te setten.
16. een aerde smoorpot.
18. tve aerde conforen.
19. Een Sceleton van een iongen Walvisch, achthien roe voeten en tve duym lanck, is niet aemalcanderen ghehecht, ende gheaccommodeert, op een vijren tafel van tve stukken, dewelke leit op vijf eiken scragen.

*INT SPINNEKEN ONDER
DE TRAP OFTE IN DE KELDER*

1. In den eersten een grooten rooden coperen ketel.
2. een matig groot coperen ketel, met voeten.
3. een hooch vertint ketelken met voeten.
4. een asketel.
5. een grooten iseren treeft.
7. tve vijren deksels.
8. een groote isere schop met kopere knoopiens op de steel.
9. een groote tang.
10. een groote mande.
11. een stock van vijren hout, om de ketels vant vijf te nemen.
12. een cruys van hout.
13. een hengel met een raex.
14. een vijren back met rommeling.

*VOOR IN DEN
INGANCK*

1. In den eersten de Coronatie Caroli V Imp. tot Bononien ghesneden van Nicolao Hogenbergo int coper, is gheplackt op een vyren bordt 20 voeten lanck ende 2½ breed, met svarte kanten, ende een svarte streep door het midsen. Hanget aen de muer tegent Noorden.
2. tegen het beschof, De triump van den Hertogh van Venetia als hi alle iaer de seevaert trouwen met een eiken lijst.

3. een prent van een sceleton van een aep met een seer langen staert, in een eiken lijst.
4. een broeck uyt Laplandt van een wit Reevel heel rau.
5. een cappe van een Moschovisch monick.
6. Aen de muer, boven over de deur een kindeken met een dootshoofd, afgheset met een eiken lijst.
7. onder het voors. kindeken, een bort met een eiken lijst daer op een wagenschotte peneel ghescreven staen op pampier ex epistolae Jacobi Cap. 4 § 13, 14, 15, 16.
8. Het hoofd van de viant des Walvisch, hanget int midsten aen de lange ketting met vergulde knopen.
9. os occipitis ingentis Balenae, staet vast tegen de muer met isere krammen ghehecht.
10. een hoofd van een oliphant, met de onderste kake daer aen, hancht besiden de trap.
11. een hoofd van een oliphant sonder de onderste kake, hancht aen de muer tegent noorden in den inganck.
12. De stadt van Utrecht op een eiken peneel met svarte kanten.
13. Het Badt te Spa op een eiken peneel met svarte kanten.
14. Haleus encomium op een eiken peneel met svarte kanten.
15. Ex Clusii exoticis op tve eiken peneelen diversa excerpta gheplackt.
16. Series lectionum publicarum op een eiken peneel.
Nota dat van boven hier noch andere diversche dingen syn ghetransporteert.
17. Int midsen hancht een ketting van diversche isere stukken, die met vergulde knopen tesamen syn ghevoecht.
Nota dat aen de voors. oliphantshoofden ossa occipitis, en hostis Balenae hangen inscripties met de handt van O. Heurnio gescreven op eiken peneelen ende is noch daer oock een inscriptio, van de tve groote walvische beenderen, die boven de deur van de Anatomie van buyten staen.
18. De Roode See van Titiaen.
19. De slag van Vlaenderen.

INVENTARIS DER MEUBELEN

*ghesloten in de groote wagenschotte kasse
die daer staet in de Academie in auditorio
medico, tot gherief der lessen Osteologiae
Anno 1620, Augusti 8*

In t eerste bon syn van onderen tot boven ronts om 13 richelen

Op de eerste Richel

Staen drie mandekens van witte thienden:

Int eerste sijn ossa Sacra.

Int tvede sijn Scapulae.

Int derde claviculae.

Op de tvede Richel

In een mandeken genae seu maxillae superae

In een wagenschotte lade met vier bonnen,

Dentes humani.

Dentes molares.

Dentes brutorum.

Dentes molares brutorum.

In een klein doosken ossa manuum et pedum sesamoidea.

In een groote doos gheteikent D ossa genae cavitatem, et cavernam supra nares ostentantia: et Os ethmoides, ac sphenoides.

Op de derde Richel

In een groote doos fragmina organi Auditorij maiora, ghetekent A.

In een ander, gheteikent B, fragmina organi auditorij minora.

In een kleinder doos ossicula parva organi Auditus.

Dese worden in de somer in Theatro ghestellt in de kasse, ghenoteert C.

In een lade met vier bonnen

sponduli, seu vertebrae collis VII.

sponduli, vel vertebrae dorsi, seu metaphremi XII.

sponduli, seu vertebrae lumborum V.

ossa molae, seu Rotulae, sive Patellae.

Op de vierde Richel

Costae.

In een lade met vier bonnen

Epiphyses humeri, cubiti, radij.

Ossa manus, carpi, seu brachialis VIII.

Metacarpi, seu post brachialis ossa IV.

Digitorum manus ossa XV.

Drie dootshoofden.

Op de vijfde Richel

Brachij, seu humeri ossa.

In een lade met vier bonnen

epiphyses femoris, tibiae, fibulae

Tarsi septem ossa.

Metatarsi, Pedij, seu Plantae ossa quinque

Digitorum pedis ossa XIV.

Op de seste Richel

Cubiti, seu Ulnae, sive fossilia Brachii maiora.

Vijf curieuse dootshoofden, daeronder tve van kinderen die afghesaecht syn: ende een kints dat niet afghesaecht is, doch onder wat beschadicht.

Item noch daer onder tve volwassen hoofden boven afghe-
saecht. Item noch drie volwassen dootshoofden, van dese
worden in de somer sommige ghetransporteert ad Theatrum
Anatomicum.

Op de sevenste Richel

Radii, sive fossilia brachij minora.

Vijf dootshoofden.

Vier pannen vant hooft.

Op de achtste Richel

Tibiae, seu fossilia pedis maiora.

Vier dootshoofden, daeronder is een Moriaens, ende een
ander, dat seltsaem is, dan sijn beide seer beschadicht.

Spina dorsi.

Op de negenste Richel

Tibiae, seu fossilia pedis maiora.

Vier dootshoofden.

Sterni ossa.

Op de thienste Richel

Peronae, seu Fibulae, aut fossilia pedis minora.

Vier hoofden.

Scapulae cum Humero: et tota manus.

Op de elfste Richel

Ossa femoris.

Elf baccenelen, ofte pannen vant hooft.

Intestina.

Op de twalefste Richel

Ossa femoris, seu cruris.

Ossa Ilij, Ischij seu coxendicis, Pubis.

Op de dertbiende Richel

Een ladeken met spikers, ende vier elsen.

een wit thiende mandeken, ende daerin een Buygtange.

een afbiterstange, coperdraet, hetwelke dient om in de winter altemet de sceleta te versien.

Item een isere hamerken.

Int tweede bon

Boven op een Richel staen tve mandekens, int een syn separata quaedam capitis ossa: int ander maxillae inferae.

Item daer hangen duae maxillae inferae equinae.

Item een bostel om stof af te doen.

Nota dat in dit bon in de Winter tot gherief der lessen Osteologiae worden ghestellt diversche sceleta die ex loco Anatomico hier worden ghetransporteert.

Nota dat op alle de voors. richels, laden en mandekens met de handt van Otthone Heurnio, int breet alle de naemen van de voors beenderen syn ghescreven.

Item dat voor als noch niet ten volle alle de soorten die hier voor ghenoeemt syn in de laden en dosen syn: dan ontbreken seer weinich.

Item dat altemet in de somer enige beenderen van hier worden op de camers in loco Anatomico ghestelt om te verluchten, of te in ipso theatro ten toon ghestelt.

Item dat alle de voors. mandekens, en dooskens wit sijn, ende alle de laden van wagenschot.

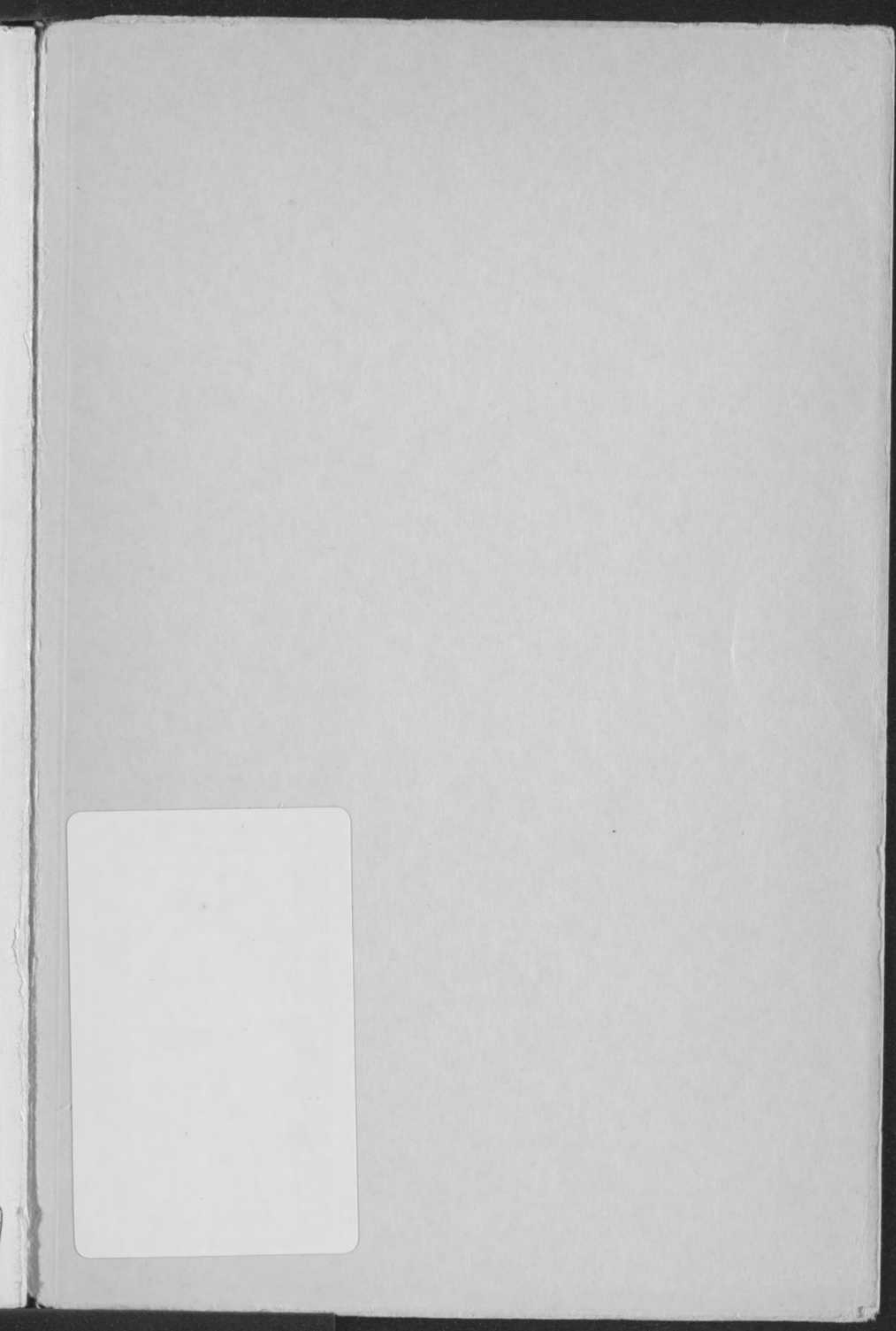
Item is tegens de deur van t eerste bon een tafelken vast van eiken, dat men neerlaet en vaststelt op een iseren voet, om int demonstreeren de beenderen op te leggen.

Item int tvede bon staet een banxken van vyren hout tve voet breet omtrent 4 voet lanck ende omtrent een voet hooch, bequaem om sceleta op te stellen, om beter van de omstanders te worden ghesien.

Nota dat is te aenmerken dat enige dingen altemet van de eene plaetse op de andere worden ghetransporteert so in de Anatomieplaatse van boven, naer beneden, ofte onder, ofte inde Camerkens ende oock uyt de camerken op enige van de voors. plaetsen. Alsmede in de casse die in Academia in auditorio medico staet.

Ick onderghescreven verklare in waerheit dat in desen voors. Inventaris ghespecificceert staen alle de meubelen die de Anatomie toekomen, ende in mijn bewaringe syn op desen 7 Februarij anno 1623.

OTTHO HEURNIUS.

U. S. A.
A
U